

HRVOJE KEKEZ

GRBOVNICE I GRBOVI PLEMSTVA ZELINSKOGA KRAJA

Hrvoje Kekez
Hrvatski institut za povijest
Zagreb

UDK 929.6(497.5 Sv. Ivan Zelina)
Izvorni znanstveni rad

Osnovna namjera ovoga rada je što cjelovitije prikazati grbovnice i grbove plemstva zelinskoga kraja. Prvenstveno je rad usmjeren na heraldičku analizu grbovnica, tj. analizu boja i likova koji se nalaze na grbovima, poštuju li grbovi heraldička pravila, analizu dijelova grba (plašt, kaciga, kruna, likovi na kacigi). Drugi segment ovoga znanstvenog istraživanja je diplomatska analiza grbovnica, i to ponajprije strukture latinskog teksta. Jednako se tako u radu analiziraju povodi dodjeljivanja grbova plemstvu i na koliko se osoba grbovnice odnose te na njihove međusobne odnose. U radu se ukupno analiziraju dvadeset i tri grba. Kao jedan od rezultata znanstvenog istraživanja su prijepisi i prijevodi onog dijela grbovnice koji se odnosi na opis grba. Također, uz rad su priložene fotografije originalnih grbovnica ili reprodukcije grbova.

Glavne riječi: heraldika, grb, grbovnica, plemstvo, štit, kaciga, plašt, Sveti Ivan Zelina.

1. Uvod

Tijekom dugih stoljeća plemstvo je bilo jedini nositelj državnoga i nacionalnog identiteta hrvatskog naroda. Struktura plemstva i odnosi među plemstvom slični su, ako ne i identični, onim društvenim odnosima koji se mogu pronaći i u zemljama zapadne Europe. Grb je bio jedan od nositelja identiteta pojedinog plemića, plemićke obitelji, a jednako tako i plemenitih općina. Podjeljujući grbovnice (*litterae armales*) vladar je pojedincima, obiteljima ili većemu broju obitelji odjednom, dodjeljivao potvrdu o plemićkom statusu te pravima i obvezama koje iz njega proizlaze. Unatoč činjenici da hrvatska historiografija znanstveno proučava heraldiku već od kraja 19.

stoljeća te da su izrađeni temeljni priručnici¹ i zbirke grbova,² ipak se ta povijesna disciplina sve više obogaćuje u hrvatskoj historiografiji novim priložima. Stoga je i svrha ovoga rada doprinos njezinu razvoju, ali i istraživanju hrvatskoga lokalnog plemstva.

Istražujući i proučavajući heraldičku baštinu zelinskoga kraja, autor si je postavio četiri cilja: prvi, predstavljanje sačuvanih originalnih grbovnica ili onodobnih prijepisa; drugi, iz sačuvanih dokumenata prepisati i prevesti opise grbova; treći, načiniti što cjelovitiji popis i opis grbova plemićkih obitelji zelinskoga kraja koje nemaju sačuvane originalne isprave ili onodobne prijepise, te četvrti, heraldičku analizu likova na grbovima. Potrebno je napomenuti da u radu nisu predstavljene sve zelinske plemićke obitelji, već samo neke znamenitije i starije.

* * *

Iako se istraživanjem lokalne povijesti grada Sv. Ivana Zeline i okolice bavio nemali broj znanstvenika, ipak je ta problematika u hrvatskoj historiografiji tek djelomično istražena. Užom problematikom proučavanja plemićkih obitelji zelinskoga kraja također se bavio određeni broj autora, no tek se manji dio njih bavio analizom heraldičkog bogatstva toga kraja, donoseći podatke o postojećim, ali i o izgubljenim grbovnicama.

Dosadašnje spoznaje o povijesti zelinskoga kraja temelje se na rezultatima znanstvenih istraživanja Vjekoslava Klaića,³ Lelje Dobronić,⁴ Emilija Laszowskog i Gjure Szabe. Njihove su spoznaje proširili i nadopunili autori koji su svoja istraživanja provodili u nešto kasnije razdoblju.⁵ Vrlo važno izdanje za istraživanje te tematike je

¹ Bartol ZMAJČIĆ, *Heraldika, sfragistika, genealogija*, Zagreb, 1971.; ISTI, *Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija, rječnik heraldičkog nazivlja*, drugo dopunjeno i prošireno izdanje, Zagreb, 1996. Nešto raniji radovi jesu: Ivan BOJNICIĆ, *Najstarije hrvatske grbovnice, Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* (dalje: VHZA), sv. 10, Zagreb, 1908., str. 41-62; ISTI, *O plemstvu – s obzirom na hrvatsko plemstvo*, Zagreb, 1908.

² Vidi: Ivan BOJNICIĆ, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899.; Carl Georg Friedrich HEYER von ROSENFELD, *Der Adel des Königreichs Dalmatien*, Nürnberg, 1873., objavljene u glasovitoj seriji Johanna Siebmachera *Grosses und allgemeines Wappenbuch* (izlazila od 1855.). Pretisci starih grbovnika, npr. Ohmučevićeva grbovnika i onog obitelji Korjenić-Neorić. Vidi: Ivo BANAC, *Grbovi, biljezi identiteta*, Zagreb, 1991. U novije je vrijeme objavljeno nekoliko regionalnih ili kataloških zbirki: Marko ATLAGIĆ, *Grbovi plemstva u Slavoniji, 1700.-1918.*, Čakovec, 1982.; Vlasta BRAJKOVIĆ, *Grbovi, grbovnice, rodoslovlja*, Zagreb, 1995.; Enver LJUBOVIĆ, *Grbovi plemstva Gacke i Like*, Rijeka, 2001.; Goroslav OŠTRIĆ, *Monumenta heraldica*, Rijeka, 2002.

³ Vjekoslav KLAJČIĆ, *Prilozi za povijest grada Zeline*, Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva, sv. 11, Zagreb, 1910.

⁴ Lelja DOBRONIĆ, *Po starom Moravču*, Zagreb, 1979.

⁵ Milan PAŽIĆ, *Prilozi za povijest Sv. Ivana Zeline i okolice*, Zagreb, 1996.; Stjepan DRAGIJA, *Prošlost i sadašnjost zelinskoga kraja: prilog za zavičajnu nastavu u osnovnoj školi*, Sv. Ivan Zelina, 1998.; *Zelinska kronika* (ur. Mladen HOUŠKA, Janko PAŽIĆ, Stjepan DRAGIJA, Jadranka HOUŠKA), Sv. Ivan Zelina, 1994.; Milan PAŽIĆ, *Prilozi za povijest Sv. Ivana Zeline i okolice*, sv. II, Sv. Ivan Zelina, 2006.

zbornik prikupljenih dotadašnjih radova tematikom vezanih za zelinski kraj u kojemu su zastupljeni autori Josip Bratulić, Lelja Dobronić, Emilij Laszowski, Vjekoslav Klaić, Gjuro Szabo, Artur Schneider, Rudolf Horvat, Josip Adamček i drugi.⁶ Ovom se popisu treba dodati i zbornik radova koji je popratio prvi znanstveni skup održan 2000. godine u Svetom Ivanu Zelini.⁷

* * *

Grbovi kao oznake identiteta pojedinaca i čitavih obitelji pojavljaju se u srednjem vijeku, krajem 12. stoljeća. Izvorna svrha nošenja grba na štitu bila je raspoznavanje vitezova na bojnome polju budući da se vojnika u oklopu vrlo teško moglo raspoznati. Podjeljivanje grbova bilo je isključivo pravo vladara te su grbovi činili jedan od dokaza obveza i prava pojedinih plemića. Do početka 13. stoljeća pravo nošenja grba, osim vladara, imali su velikaši i općenito plemići. S razvojem gradova koji su u 13. stoljeću imali veliku ulogu u pomoći kraljevima pri borbi s ojačanim plemstvom, oni dobivaju svoje prve grbove, kao i trgovišta i općine. I crkvene vlasti, odnosno prelati, dobivaju svoje prve grbove također u 13. stoljeću. Od 14. stoljeća mogu se pratiti i grbovi građanskih obitelji u zapadnoj Europi, koji se oblikom nisu bitno razlikovali od plemićkih. Nastanak prvih grbovnica vezan je za potrebu dokazivanja plemićkoga statusa poradi očuvanja povlastica. U 14. stoljeću isključivo je pravo vladara na podjelu grbova i grbovnica. To čine posebnim poveljama u kojima su naslikani i opisani grbovi. Takve povelje dobile su naziv *litterae armales* od latinske riječi *arma* (oružje).⁸

Nažalost, malobrojni su autori i radovi koji su se bavili grbovima i grbovnicama plemstva zelinskoga kraja. Među njima valja svakako istaknuti rad Mirjane Matijević-Sokol u kojemu daje osnovne podatke o grbovnicama i pečatima koji se čuvaju u Muzeju grada Sv. Ivana Zeline. Autorica navodi pet grbovnica, ali ih heraldički ne analizira niti donosi njihove prijepise i prijevode.⁹ Jednako tako treba istaknuti i rad Mladena Houške u kojemu donosi kratku povijest plemićkih obitelji zelinskoga kraja, ali ne slike i opis grbova, pa tako ni heraldičku analizu.¹⁰

⁶ *Sveti Ivan Zelina: osam stoljeća pisane povijesti i kulture* (ur. Mladen HOUŠKA), Sv. Ivan Zelina, 2000.

⁷ *Sveti Ivan Zelina i zelinski kraj u prošlosti* (ur. Ante GULIN), Zagreb – Sv. Ivan Zelina, 2003.

⁸ O povijesnom razvoju grbova i grbovnica vidi: *Hrvatska enciklopedija*, Zagreb, 1999., sv. 1, str. 381 (*armales*), sv. 4, str. 330-331 (*grb*); *Hrvatski leksikon*, Zagreb, 1996., sv. 1, str. 412 (*grbovi*); B. ZMAJIĆ, *Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija...*, str. 13-80; I. BOJNIČIĆ, *Najstarije hrvatske...*, str. 41-62; ISTI, *O plemstvu...*, str. 8-14; M. ATLAGIĆ, *Grbovi plemstva...*, str. 7-12; I. BANAC, *Grbovi, biljezi...*, str. 318 (*grbovi*); V. BRAJKOVIĆ, *Grbovi, grbovnice...*, str. 44-51; E. LJUBOVIĆ, *Grbovi plemstva...*, str. 7-9.

⁹ Mirjana MATIJEVIĆ-SOKOL, *Grbovi, grbovnice, pečati, Sveti Ivan Zelina: osam stoljeća pisane povijesti i kulture* (ur. Mladen HOUŠKA), Sv. Ivan Zelina, 2000., str. 87-96.

¹⁰ Mladen HOUŠKA, *Grbovi i pečati Sv. Ivana Zeline*, Sv. Ivan Zelina, 1993.

Proučavajući grbove i grbovnice, sačuvane izvornike ili onodobne prijepise plemićkih obitelji zelinskoga kraja, moguće je uočiti razlike u starosti i društvenom položaju obitelji. Najstariji grbovi plemićkih obitelji toga kraja, čiji trag možemo naći već polovinom 13. stoljeća, zapravo su plemićki rodovi najčešće stranog podrijetla koji su se tamo doselili, u staro Moravče.¹¹ Jedan takav primjer je obitelj Kaštelanović od Svetog Duha (*Kastellanfy de Szentlelek*) čiji su korijeni u Mađarskoj. Također, stari su grbovi obitelji Bičkele i Psarjevački, čije je podrijetlo teško ustanoviti zbog oskudnosti povijesnih izvora. Zajedničko im je da su posjedovale utvrđene gradove u zelinskom kraju, i to u razdoblju ne dužem od stoljeća i pol, te su većinom nestale do 16. stoljeća.

Najstarije su sačuvane grbovnice, originali ili prijepisi, zelinskoga kraja iz 16. i 17. stoljeća. U tom razdoblju uočavaju se dvije vrste obitelji kojima su podjeljivane grbovnice. U jednu društvenu skupinu pripadaju obitelji koje su doselile u zelinski kraj i koje su u njemu držale neki posjed. One su najčešće već otprije imale plemićki status, ali im vladar dodjeljuje novu grbovnicu kojom im potvrđuje prijašnje povlastice.¹² U drugu skupinu plemstva spadaju male plemićke obitelji koje su se tijekom vremena uzdigle iz seljačkog u plemićki status. Te su obitelji podrijetlom iz zelinskoga kraja i vladari im najčešće podjeljuju zajedničku grbovnicu. Moguće je pretpostaviti da su te obitelji bile povezane u plemićke općine, ali o tome još nisu provedena detaljnija znanstvena istraživanja.¹³

U treću skupinu sačuvanih grbovnica, iz 18. i 19. stoljeća, uvrštene su grbovnice onih obitelji koje su imale neke posjede u zelinskom kraju, ali su imale posjede i u drugim krajevima Hrvatske i Slavonije. Iznimke od tog pravila su obitelji Ditković od Žitomira, koja tek krajem 18. stoljeća dobiva potvrdu o plemićkom statusu, grbovnicu, iako je obitelj već duže vremena živjela u zelinskom kraju, kao i obitelj Domin od Petruševca, čiji je istaknuti pojedinac, Josip Franjo Domin, dobio grbovnicu zbog svojih zasluga.

¹¹ Više o vrstama i ulogama hrvatskog plemstva vidi: Damir KARBIĆ, *Plemstvo – definicija, vrste, uloga*, *Povijesni prilozi*, br. 31, Zagreb, 2006., str. 11-21.

¹² Primjer obitelji mađarskog podrijetla je obitelj Kerečeni (*Kerecheny de Kanyafölde*) čijem je istaknutom pojedincu, Ladislavu Kerečeniju, vladar podijelio osobnu grbovnicu.

¹³ Postoje naznake da su zbog zaštite svojih interesa obitelji bile povezane u plemićke općine, kao što je slučaj bio s Turopoljskom plemićkom zajednicom. O tome vidi: Emilij LASZOWSKI, *Plemenita općina Turopolje*, Zagreb, 1910.; Šandor BRESZTYENSZKY, *Pravno-povijesni podatci o Turopolju*, Zagreb, 1892.; Višnja HUZJAK, *Grbovnice turopoljskih plemenitaša*, Velika Gorica, 1996.; Branko DUBRAVICA, *Turopoljsko plemstvo poslije ukidanja kmetstva*, Velika Gorica, 1997.

2. Plemićke obitelji sa sačuvanim izvornim grbovnicama ili onodobnim prijepisima

2.1. Obitelj Majcen od Omilja

Car Ferdinand I. podijelio je obitelji Majcen od Omilja grbovnicom grb 5. veljače 1539. godine. Ta, najstarija, grbovnica zelinskog plemstva sastavljena je u Beču i njome su plemstvo dobili Grgur Majcen (*Gregorius Mayczen*) i njegov brat Valentin (*Valentinus*).¹⁴ Nažalost, nije sačuvana izvorna isprava, ali se njezin prijepis čuva u Hrvatskomu državnom arhivu u Zagrebu.¹⁵

Plemićka obitelj Majcen (*Mayczen de Omilya*) imala je svoje posjede u Omilju te je prema njima nosila pridjevak od Omilja. U povijesnim izvorima obitelj se ponekad naziva i od Moravča (*de Maroucha*). Najvažniji predstavnik obitelji u 16. stoljeću bio je Grgur Majcen koji je obnašao dužnost požunskoga kanonika od 1539. do 1541. godine kad je postao zagrebačkim kanonikom. U drugoj polovici 16. stoljeća obitelj Majcen bila je brojna i imala je posjede u Omilju i Glavnici.¹⁶

Grb obitelji Majcen objelodanio je Ivan Bojničić u svom djelu.¹⁷ Nalazimo ga također i na sačuvanu otisku pečata Franje Majcena od Omilja iz 1691. godine.¹⁸ Štit grba obitelji Majcen je crvene boje. U crvenom polju stoji anđeo raširenih ruku, prikazan iz prednje perspektive. U obje ruke drži po jedan bijeli cvijet (sl. 1).

Budući da je na grbu dominantna crvena boja, plašt iznad štita je s obje strane crvene i bijele boje. Na zlatnoj kruni iznad kacige nalazi se jednaka kompozicija kao na štitu – bijeli anđeo s cvjetovima u rukama.

Opis grba

Tibi Gregorio, et per te Valentino Mayzen fratri carnali, et Petro ex fratre nepoti tuo, ipsiusque Valentini, ac Petri, heredibus ac posteris hoc honoris pretium, atque hoc nobilitatis insignia: Effigiem angeli candida veste cum alis, laureaue corolla super rupem, in scuto rubri coloris, stantem dextra levaue manu elegantissimos illos florulos lilii coronalii(?) tenentem. <...> Supra scutum galea est cum simili corolla sine serto laureo, <...> ex qua tandem galea laurius et flosculi vario colore profluntur, et utrumque scuti latus exponantur. Supra galeam angelus <...> (nedostaje dio teksta) decore, quo in campo <...> eminet.

¹⁴ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 116.

¹⁵ HR-HDA-886, Prijepisi grbovnica, kut. 27, 885, Zbirka grbovnica, kut. 27.

¹⁶ M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 59-61.

¹⁷ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, Taf. 83.

¹⁸ HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 206, skupina "M", 54 Franjo Mayczen de Omilia.

Sl. 1. Otisak pečata i reprodukcija grba obitelji Majcen od Omilja (HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 206, skupina "M", 54 Franjo Mayczen de Omilia; reprodukciju izradio Krešimir Kovačec: Ivan Bojničić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899., Taf. 83)

Prijevod

Tebi, Grgure, i po tebi (tvojem) bratu Valentinu Majcenu, i Petru, tvojemu nećaku, te nasljednicima i potomcima samog Valentina i Petra (podjeljujemo) ovu nagradu u znak štovanja, i ovaj znamen plemenitosti: lik anđela u bijeloj odjeći s krilima, i lovorovim vijencem, koji stoji na stijeni, na štitu crvene boje, a u lijevoj i desnoj ruci drži preljupke cvjetice vijenca ljiljana. <...> Iznad štita je kaciga sa sličnim vijencem bez lovorova vijenca <...> (nedostaje dio teksta) iz koje kacige se razlijevaju lovor i cvjetići u raznim bojama, i izložene su na objema stranama štita. Iznad kacige je anđeo, koji se izdiže u prostoru.¹⁹

¹⁹ Preveo Ladislav Dobrica.

2.2. Zajednička grbovnica obitelji Antolković, Zerec, Hervatić, Šavlović, Maričić i Husarić

Car Ferdinand I. podijelio je plemićku titulu šesterim uglednim građanskim obiteljima 28. srpnja 1560. godine. I ta, najstarija sačuvana grbovnica zelinskog plemstva, napisana je u Beču. Ona je podijeljena Petru i Matiji Antolković (*Petrus et Mathius Antolkovich*) iz Kalinja (*Kaliniie*), Tomi Zerecu (*Thoma Zerecz*) iz Črečana (*Chrechhan*), Grguru Horvatiću (*Georgius Horvathich*) iz Črečana, Matiji Šavloviću (*Mathius Savlovich*) iz Šavlovca (*Savlovecz*), Petru i Juraju Marčiću (*Petrus et Georgius Marchich*) iz Novog Mjesta (*Novo Loco*) i iz Kirinovca (*Kyrinovecz*) i Antunu Husariću (*Antonius Huszaricz*) također iz Kirinovca.

Originalna grbovnica čuva se u Muzeju grada Svetog Ivana Zeline pod signaturom PA-G-2321. Također, u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti čuva se ovjereni prijepis iz 1771. godine pod signaturom HAZU Armales A-8. Usporedbom tih dvaju dosta oštećenih i nečitkih dokumenata može se rekonstruirati originalni zapis jer je prijepis iz 1771. identičan tekstu iz 1560. godine.

Postoji niz spomena na obitelji Antolković, Zerec, Horvatić, pa se tako Magdalena Antolković, Mihajlo Zerec i Matija Horvatić spominju u popisu plemića jednoselaca Zagrebačke županije u kotaru Stjepana Apalenića 1598. godine, jer su držali posjede u Črečanu.²⁰ U tužbi Franje Galliuffa iz 1792. godine protiv više plemića spominje se i Martin Antolković iz Kalinja i Filip Zerec iz Gornje Topličice.²¹

Štit na grbu je razdijeljen na dva dijela vodoravnom bijelom gredom koja u heraldičkom smislu i prema opisu grba predstavlja rijeku. U gornjemu plavom dijelu nalaze se tri crvene ruže, dok je donji dio crvene boje. Taj je grb primjer vodoravno podijeljenoga grba.

Grbom dominira plava boja. Plašt iznad štita je s heraldički desne strane, srebrne i plave boje, a s heraldički lijeve strane, zlatne i crvene. Na zlatnoj kruni iznad kacige nalaze se tri crvene ruže identične onima na štitu.

Vodoravno podijeljeni grbovi nisu toliko česti u našoj heraldici pa je taj grb zanimljiv zbog te pojedinosti. Starost grba vidi se u njegovoj jednostavnosti.

Opis grba

Scutum videlicet militare, tripartitum cu <...> (nedostaje dio teksta) tres rosas rubras continens cesio, et inferior rubro colore est depicta. Ac in medio eiusdem scuti forma fluminis est depicta. Scuto galeam appositam militarem, et supra eam ornamentum militare ex eoque inter duas bucinas hinc erect(as) <...> (nedostaje dio teksta) tres rosae rubrae eminentae. A summitate autem galeae laciniis albi, rubri et celii colorum defluent(ibus) scutum ipsum utrimque exornant. Pro <...> (nedostaje

²⁰ Zelinska kronika..., str. 67.

²¹ ISTO, str. 73.

dio teksta) *haec arma seu nobilitatis insignia in capite seu principio praesentium literarum nostrarum, manu et artificio propriis suis coloribus recte depicta esse cernuntur.*

Prijevod

Štit, očito vojni, podijeljen na tri dijela <...> (nedostaje dio teksta) sadržava tri crvene ruže na modrom, i donje je (tj. polje) oslikano crvenom bojom. A u sredini tog štita naslikana je rijeka. Na štit je postavljena vojna kaciga, a nad njom vojni ukras iz kojeg su ondje između izdignute dvije trube <...> (nedostaje dio teksta, smisao je: između njih) izdižu se tri crvene ruže. A s vrha kacige sam štit ukrašavaju skutovi bijele, crvene i modre boje koji se slijevaju s obje strane. <...> (nedostaje dio teksta) Razabire se da je ovaj grb tj. oznaka plemstva na zaglavlju tj. početku predstavljene naše isprave pravilno naslikan rukom i umijećem u svojim pravim bojama.²²

Sl. 2. Grb obitelji Antolković, Zerec, Hervatić, Šavlović, Maričić i Husarić
(Muzej grada Sv. Ivana Zeline, PA-G-2321)

²² Prevela Maja Rupnik-Matasović.

2.3. Grbovnica obitelji Kerečeni

Car Ferdinand I. podijelio je grb i grbovnicu Ladislavu Kerečeniju (*Ladislavus Kerecheny de Kanyafölde*) 15. listopada 1561. u Beču. Ladislav Kerečeni bio je komandant Gyule i kapetan južne Ugarske (*inferiorum regni Hungariae partium capitaneus*).

Izvorna crvena grbovnica u obliku ukoričene knjige čuva se u Arhivu HAZU u Zagrebu pod signaturom Armales, A-10. Tekst grbovnice sastoji se od jedanaest stranica, od kojih je na prvoj stranici slika grba. Grbovnica je potvrđena velikim višestrukim voštanim pečatom koji se čuva u zaštitnoj kutijici. Bojničić donosi opis i sliku grba.²³

Obitelj Kerečeni je po svojem položaju bila važna u zelinskome kraju. Neko vrijeme su bili vlasnici Zelengrada. Grad je 15. kolovoza 1535. za 3500 zlatnih forinti kupio Pavle Kerečeni od bivših vlasnika Petra Palffyja, zagrebačkog biskupa, i Ivana Tompe Erdödyja. Kao vlasnici grada navode se Pavle Kerečeni i njegovi sinovi Mihajlo, Ladislav, Andrija, Ljudevit, Ivan i Matija. Nakon turskih provala i razaranja godine 1570., na posjedima Pavla Kerečenija bila je napuštena gotovo trećina kmetskih selišta. Sabor kraljevina je 25. siječnja 1601. donio zaključak kojim poziva Ladislava Kerečenija, Ivana Budora i protonotara Grgura Mikulića da vrate isprave važne za kraljevstvo. Zbog sumnji da su neke isprave otuđene, Sabor je formirao povjerenstvo za taj slučaj. Zelingrad je bio u posjedu obitelji Kerečeni do 1640. godine, kad su grad preuzeli Toma Mikulić i Gabrijel Črnkoci.²⁴

U grbu Ladislava Kerečenija prikazana su dva okrunjena zlatna lava u plavom, uspravnih stražnjih nogu na zelenom podnožju, okrenuti jedan prema drugome. U prednjim nogama drže zlatnu krunu ispod koje se nalazi jastreb okrenut heraldički udesno.

Plašt oko štita je s heraldički desne strane crvene i srebrne boje, a s heraldički lijeve strane, zlatne i plave. Iznad kacige je zlatna kruna ponad koje je jednaka kompozicija kao na štitu (sl. 3).

Grb obitelji Kerečeni primjer je heraldički ispravnoga grba koji poštuje sva pravila vezana uz raspored likova na štitu, kacigi i boji plašta. I taj grb ima zeleno podnožje.

Opis grba

Scutum erectum caesio colore, cuius imum occupat viridis triiugus monticulus excrevisse. Eius cacumini insidet avis generis accipitrum quem latini buteonem, graeci Hefalonem appellavere. Capite versus sinistrum scuti latus emergunt duo leones coloribus erectis pedibus posterioribus lateribus petrae insistentes mutuo se repici-

²³ I. BOJNICIĆ, *Der Adel...*, str. 87 i Taf. 61.

²⁴ *Zelinska kronika...*, str. 53, 62, 69, 72-73; M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 51-56.

Sl. 3. Grb obitelji Kerečeni
(Arhiv HAZU, Armales, A-10)

entes, rictu hiantes linguis apertis anhelantibus. Similes in capitibus diademate regio conspiciuntur et anterioribus pedibus coronam similiter regiam in altum sublata tenentes. Supra scutum posita est galea aperta munimentum militare ex qua defluunt in utrumque; scuto latus leminisci flavo, caesio et rubro coloribus distincti, galeae incumbit sursum diadema regium margaritis praectosis coruscum de quo prominet petra priori similis insidente eius fastigio buteone et circumdantibus eam ex duobus lateribus leonibus coronatis erectis et coronam supra aviculam anterioribus pedibus tenentibus <...> (dalje nečitko).

Prijevod

Štit uspravan, modre boje, čije dno zauzima zeleni brežuljak s tri vrha. Njemu se na vrhu nalazi ptica iz roda jastrebova koju Latini nazivahu jastrebom bukačem, a Grci *hephalonem*. Prema vrhu na lijevoj strani štita izdižu se dva lava u boji, uspravnih stražnjih nogu, oslanjajući se bokovima na stijenu i uzajamno se prihvaćajući, razapljениh ralja, otvorenih jezika kao da dahću. Slične ih se vidi na vrhovima na kraljevskoj dijadi, i prednjim nogama slično drže uvis podignutu kraljevsku krunu. Ponad štita postavljena je otvorena kaciga kao vojni dokaz iz koje se na obje strane štita slijevaju vrpce obojene žutom, modrom i crvenom bojom. Na kacigi gore leži kraljevska dijada na kojoj sjaje (?) biseri, a iz koje se izdiže stijena slična prvoj kojoj na vrhu sjedi bukač, a okružuju ju s obje strane uspravni okrunjeni lavovi koji prednjim nogama drže krunu ponad ptice <...> (dalje nečitko).²⁵

2.4. Grbovnica obitelji Poldrugač, Ruz i Plušćak

Obitelji Poldrugač, Ruz i Plušćak prvenstveno su bile članovi Turopoljske plemićke općine.²⁶ U ovu su studiju uvrštene zbog činjenice da je jedna grana obitelji Poldrugač živjela u okolici Zeline i tamo imala posjede duže razdoblje. Andrija Poldrugač spominje se kao plemićki podsudac Zagrebačke županije, kotara Sveti Ivan Zelina. U tužbi Franje Gallijufa, vlasnika dobra Tršći, protiv većeg broja plemića i slobodnjaka spominju se Marko Poldrugač iz Gornje Topličice i drugi Marko Poldrugač iz Berislavca. Godine 1839. spominje se Anton pl. Poldrugač kao kožarski majstor u Velikom cehu svetoivanjskom. Nikola Poldrugač sudjelovao je kao zelinski obrtnik na "Prvoj izložbi dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoj" u Zagrebu 1864. godine.²⁷

Zajedničku grbovnicu obiteljima Poldrugač, Ruz i Plušćak podijelio je car Rudolf II. 29. ožujka 1602. u Beču. Grbovnica se odnosila na Petra Poldrugača (*Petrus Poldrugak*) i njegove sinove Martina i Stjepana (*Martinus et Stephanus*), potom na Ivana

²⁵ Prevela Maja Rupnik-Matasović.

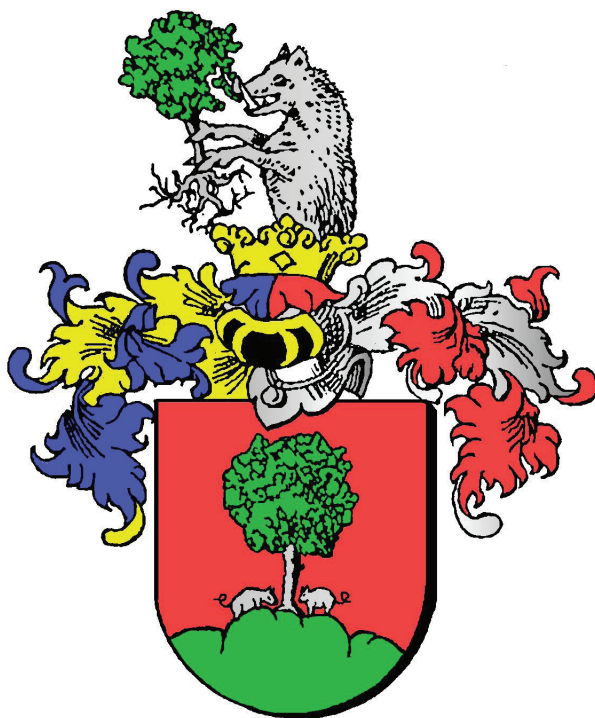
²⁶ V. HUZZAK, *Grbovnice...*, str. 18-19; Dubravka PEIĆ ČALDAREVIĆ, *Grbovi hrvatskog plemstva – činjenice kulturnog nasljeđa i identiteta, Povijesni prilozi*, sv. 31, Zagreb, 2006., str. 90.

²⁷ *Zelinska kronika...*, str. 91, 92 i 105.

Ruza (*Johannus Ruz*) i njegovu suprugu Magdalenu Lacković (*Magdalena Laczkovich*), te na njihove kćeri Margaretu i Uršulu (*Margaretha et Ursula*), kao i na Jakova Plušćaka (*Jacobus Pluschak*).

Nažalost, nije sačuvana izvorna grbovnica nego njezin ovjereni prijepis iz 1793. koji se čuva u Arhivu HAZU u Zagrebu (sign. Armales, A-38). Opis i sliku grba donosi i Ivan Bojničić u svom djelu.²⁸

Godine 1658. car Ferdinand III. potvrdio je plemstvo obitelji Poldrugač, dodijelivši novu zajedničku grbovnicu braći Franji i Ivanu Poldrugaču te Grguru Lazariću.²⁹

Sl. 4. Reprodukcijska grba obitelji Poldrugač, Ruz i Plušćak
(izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 107)

²⁸ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 149 i Taf. 107.

²⁹ Muzej grada Sv. Ivana Zeline, sign. PA-G-2324.

Dva se grba međusobno razlikuju. Na štitu grba iz 1602. prikazana su u crvenom polju dva vepa, okrenuti jedan prema drugome, uz stablo koje potkopavaju. Stablo i veprovi su prirodne boje na zelenom brežuljku.

Plašt iznad štita je s heraldički desne strane srebrne i plave boje, a s heraldički lijeve strane, zlatne i crvene. Na zlatnoj kruni iznad kacige prikazan je uspravni vepar na stražnjim nogama, držeći u prednjim nogama isčupano stablo (sl. 4).

Taj je grb primjer “dinamičnoga grba”, tj. grba koji priča priču. Naime, motiv na štitu prikazuje dva vepa kako potkopavaju stablo, dok na kacigi stoji jedan vepar s isčupanim stablom. Takvi dinamični grbovi vrlo su rijetki. Primjer je takvoga grba i onaj obitelji Škrgatić.³⁰

Opis grba

Scutum videlicet militare erectum rubri coloris, viridi triiugo monticulo in fundo stratum, ex eius eminentiore intermedio iugo arbor viridis glandifera per medium excrevisse, iuxta quam duo apri sive verres radices eius effodiendo consistere conspiciuntur. Scuto incumbentem galeam militarem apertam regio diademate dimidium priori per omnia nigrum aprum conformem, pedibusque arborem glandiferam interferentem, producenta ornatam. A summitate vero sive cono galeae, laciniis, seu lemniscis, hinc aurei et coelestris colorum, in scuti oram fluitantibus. Ex alteraque parte albo et rubro similiter coloribus decenter adornantibus exornantibus. Haec omnia in capite, seu principio praesentium literarum nostrarum, pictoris manu, et artificio, propriis coloribus recte depicta esse cernuntur.

Prijevod

Štit, očito vojni, uspravan, crvene boje, sa zelenim trovrhim brežuljkom prostrtim na dnu. Iz njegova povišega srednjeg vrha izraslo je po sredini zeleno žironosno drvo, pokraj kojeg se vidi kako su zastala dva vepa, tj. prasca iskapajući mu korijene. Na štit naliježe vojna kaciga, otvorena, s kraljevskom dijademom, ukrašena tako da se iz nje na polovici izdiže crni vepar, po svemu sličan prvome, koji među nogama drži žironosno drvo. A s vrha, tj. vrška kacige do ruba štita lelujaju skutovi, tj. vrpce, s jedne strane zlatne i nebeskomodne boje, a s druge ga strane slično pristojno uljepšavaju i ukrašavaju (tj. vrpce) bijele i crvene boje. Sve se to razabire pravilno naslikano na zaglavlju, tj. početku predstavljene naše isprave, rukom i umijećem slikara, u pravim bojama.³¹

³⁰ O tome vidi: Hrvoje KEKEZ, Grbovnice (*armales*) cara Leoplda I., *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 23, Zagreb, 2005., str. 215-218.

³¹ Prevela Maja Rupnik-Matasović.

2.5. Grbovnica obitelji Budor

Car Matija II. podijelio je grbovnicu Ivanu Budoru od Budrovca (*Joannus Budor de Budrovecz*) 1. prosinca 1610., potvrđujući mu time i plemićki status.

Izvorna grbovnica čuva se u Arhivu HAZU (sign. Armales, A-44). Grbovnica je prilično opsežna; ima oblik knjige i sastoji se od 21 stranice. Grb se nalazi na prvoj stranici i bogato je koloriran. Grbovnica je ovjerena velikim visećim pečatom u zasebnoj zaštitnoj kutiji. Uz grbovnicu se čuva i ovjereni prijepis. Bojničić donosi sliku i opis grba.³²

Obitelj Budor bila je usko vezana za zelinski kraj, pa se tako već 1706. godine u popisu dobrotvora župne crkve svetog Ivana Krstitelja navode Adama Gereczy, Kristofor Mikulić i Stjepan Budor. Tadašnji vizitator je ustanovio da su u grobnicama te župne crkve sahranjeni i članovi obitelji Budor. Nešto kasnije, 1720. godine, ponovno se među patronima te župe spominje i obitelj Budor. Stjepan Budor bio je sudac zamjenik te je pred njim u Svetome Ivanu Zelini 5. lipnja 1711. održana rasprava protiv Tome Posavca zbog provale u podrum Matije Cenchecza. Zagrebački je Kaptol ratificirao 17. kolovoza 1719. godine oporuku Katarine Fodroczy, kćeri Kristofora Mikulića i Magdalene Budor kojom ona potvrđuje svoju prijašnju oporuku u kojoj sav svoj imetak ostavlja svome suprugu Janošu Fodroczyju. Smrću Ivana Budora 1745. izumrla je muška loza obitelji Budor. Popisana su Ivanova dobra i pripala su kraljevskom fisku. Imanje Berislavec podijelio je 1786. sudac Ballogh između djece pokojnih Krste Mikulića i Magdalene Budor.³³ Ovako često spominjanje obitelji Budor u ispravama jasno govori o njezinoj važnosti u političkom i svakodnevnom životu toga kraja, zbog čega je i njihova grbovnica uvrštena u ovaj rad.

Štit grba obitelji Budor okomito je raskoljen na dva dijela: u heraldičkom desnom polju srebrne boje prikazana je uspravna ruka s mačem, na kojemu je strelicom probodena glava Turčina. Ruka je postavljena na zeleno podnožje. U heraldički lijevom polju crvene boje prikazana su dva anđela srebrne boje okrenuti jedan prema drugome. U rukama iznad glave drže zlatnu krunu urešenu crnim krijestama čaplje koje se uzdižu u svežanj. Anđeli također stoje na zelenom podnožju.

Plašt iznad štita je s heraldički desne strane srebrne i crne boje, a s heraldički lijeve strane, zlatne i crvene. Iznad plašta su dvije vojničke kacige. Na heraldički desnoj strani je zlatna kruna na kojoj je identična krijest a čaplje, dok je na lijevoj kacigi zlatna kruna ponad koje je identična kompozicija ruke, mača i turske glave iz heraldički desnog polja štita (sl. 5).

Grb obitelji Budor raskoljen je i primjer je spajanja dviju obitelji. Motiv u desnom polju vezan je za ratovanje s Turcima, na što podsjeća odsječena Turčinova glava.

³² I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 23 i Taf. 18.

³³ *Zelinska kronika...*, str. 79, 81, 82, 84 i 92

Sl. 5. Grb obitelji Budor
(Arhiv HAZU, Armales, A-44)

Raskoljeni štit često, ali ne uvijek, zahtijeva dvije kacige iznad štita što je slučaj i na ovom grbu. Grb obitelji Budor poštuje pravilo da se iznad desne kacige nalaze likovi iz lijevog polja, a iznad lijeve kacige likovi iz desnog polja. To pravilo nije obvezujuće, i zato je njegova primjena vrlo rijetka. Nalazimo ga još samo na grbu obitelji Cvetković.³⁴ Znatno se češće iznad raskoljenog štita nalazi samo jedna kaciga, a iznad nje samo jedan dominantan lik sa štita. U obje polovice štita zastupljeno je zeleno podnožje. Grb obitelji Budor, iako je izuzetno bogat detaljima, poštuje sva heraldička pravila i dobar je primjer heraldički ispravna grba.

Opis grba

Scutum nimirum militare erectum, linea perpendiculari, a summo per medium ducta, hinc in album, illinc in rubrum campos divisum, cuius fundum viridis campus obsidet. In qua quidem rubra scuti area, duo angeli, candida veste amicti, aliis aureis expansis, vultibus serenis et capitibus sparsis, sibi que invicem oppositi erecti stare, ac coronam regiam cristis ardearum nigris in fasciculo erecte assurgentibus decoratam, elevasse. In alba porro scuti parte, ex viridi monticulo, brachium humanum cathaphractum prominere, ac strictum ensem cum infixio cuspidi illius absecto capite turcico, galea plumis strutionum ornata tecto, ac fragmine hastae per medium traiecto, capulo tenus tenere conspiciuntur. Scuto incumbunt duae galeae seu cassides craticulatae, sive apertae, vetusta nobilitatis decora regiis coronis ornata, ex quarum illa inferiori, per omnia conformis, fasciculus cristarum ardearum, hac autem brachium humanum, cum absecto capite turcico, priori similem prominere cernitur. A cono autem sive summitate galearum, laciniis seu lemniscis, in scuti oram defluentibus, illudque ambiendo apprime adornantibus, prout haec omnia in capite seu principio praesentis nostri privilegii manu et artificio pictoris propriis suis coloribus lucide ob oculos posita visuntur.

Prijevod

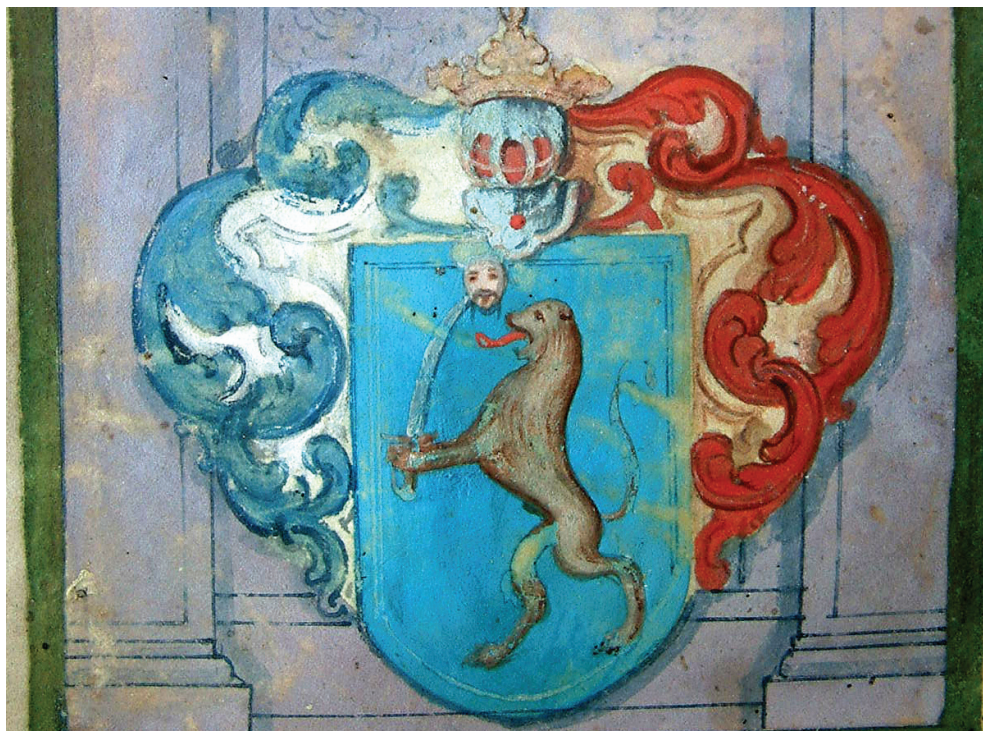
Štit, svakako vojni, uspravan, s okomitom crtom potegnutom od vrha preko sredine, podijeljen s jedne strane na bijelo, s druge na crveno polje, a njegovo dno zauzima zeleno polje. Na onom su baš crvenom dijelu štita dva anđela, zaogrnuti bijelom haljinom, raširenih zlatnih krila, spokojnih lica i raspuštene kose. Oni stoje uspravni, nasuprot jedan drugome, i uzdigli su kraljevsku krunu urešenu crnim krijestama čaplji koje se uspravno uzdižu u svežnju. Nadalje, na bijelom se dijelu štita vidi kako iz zelenog brežuljka izviruje oklopljena ljudska ruka i drži isukani mač kojemu je na oštricu zabodena odsječena turska glava, pokrivena kacigom urešenom perjem nojeva i prosječena kroz sredinu krhotinom koplja, i (tj. drži mač) sve do balčaka. Na štit naliježu dvije kacige, tj. šljema s rešetkom ili otvorena, kao drevni uresi plemstva okićena kraljevskim krunama. Razabire se da iz donjeg od njih, po svemu sličnog,

³⁴ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, Taf. 24.

izvire svežanj krijesta čaplji, a iz drugog ljudska ruka s odsječenom turskom glavom, slično prvoj. A s vrha, tj. vrška kaciga, skutovima tj. vrpčama koje se slijevaju na rub štita i tako ga obavijajući nadasve uljepšavaju. Sve se to vidi kako je na zaglavlju, tj. početku predstavljene naše povlastice jasno postavljeno pred oči rukom i umijećem slikara u svojim pravim bojama.³⁵

2.6. Grbovnica obitelji Kihavec i Perko

Car Ferdinand III. podijelio je 9. veljače 1634. grbovnicu braći Mihovilu i Tomi Kihavcu (*Mihael i Thomas Kihavec*) koja se također odnosi i na njihova rođaka Grigura Perka (*Gregorius Perko*). Na pozadini grbovnice nalazi se zapis o potvrđivanju plemićkog statusa od strane Sabora Kraljevina iduće 1635. godine.

Sl. 6. Grb obitelji Kihavec i Perko (Muzej grada Sv. Ivana Zeline, PA-G-2322)

³⁵ Prevela Maja Rupnik-Matasović.

Grbovnica se čuva u Muzeju grada Svetog Ivana Zeline (sign. PA-G-2322) i uz nju je sačuvan manji nečitljivi viseći voštani pečat. Jednaki takav pečat nalazi se i na grbovnici obitelji Maljak i Funtak.³⁶

Na štitu grba obitelji Kihavec i Perko nalazi se u plavom polju uspravni zlatni lav okrenut udesno, otvorenih čeljusti s crvenim isplaženim jezikom. Rep mu je uzdignuti i račvast; u prednjim nogama drži savinutu sablju s nabodenom Turčinovom glavom.

Plašt je iznad štita, s heraldički desne strane, srebrne i plave boje, a s heraldički lijeve, zlatne i crvene. Na kacigi iznad štita prikazana je zlatna kruna na kojoj je sablja s odsječenom turskom glavom.

Taj je grb primjer heraldički ispravna grba koji poštuje sva heraldička pravila vezana za boje, likove i njihov razmještaj. Njegova je posebnost u motivu koji sadržava odsječenu tursku glavu na sablji. Taj je motiv često zastupljen na grbovima hrvatskoga plemstva i vezane je za ratovanja s Turcima. Grbovi s motivima turskih glava ponajčešće su se dodjeljivali plemstvu koje je svoje titule zaslužio u ratovima protiv Turaka.

Opis grba

Scutum videlicet militare erectum caelestis coloris, in quo fulvus sive aureus Leo inquietenus, ac cauda bifurcata ad tergum reflexa, et ore hianti linguaque rubicunda exerta, effigiatus. Anterioribus pedibus nudum ancipitem gladium manubrio tenus fortiter comprehensum, cuius cuspidi caput turcicum absectum infixum, ostentare, et in dextram scuti partem conversus esse cernitur. Scuto incumbentem galeam militarem craticulatam apertam regio diademate redimitam gladium cum turcico inferiori simili <...> (nedostaje dio teksta) proferente ornatam. A summitate vero sive cono galeae, laciniis, seu lemniscis, hinc candidis rubris, illinc vero flavis in scuti extremitates sese placide diffundentibus, scutumque ipsum decentē exornantibus, quaemadmodum haec omnia in principio seu capite praesentium literarum nostrarum, pictoris manu, et artificio, propriis et genuinis suis coloribus esse conspiciuntur.

Prijevod

Štit, očito vojni, uspravan, nebeskomodre boje, na kojem je naslikan žuti tj. zlatni lav do slabina, s račvastim repom savijenim prema leđima i razjapljenim ustima te isplaženim crvenkastim jezikom. Prednjim nogama pokazuje snažno obuhvaćen goli dvosjekli mač do drška, na čiji je vrh nasadena odsječena turska glava i razabire se da je okrenut na desnu stranu štita. Na štit naliže vojna kaciga s rešetkom, otvorena, ovjenčana kraljevskom dijademom, ukrašena mačem s turskom (sc. glavom) koja se pokazuje slična donjoj <...> (nedostaje dio teksta). A s vrha, tj. vrška kacige mirno se posvuda razlijevaju na krajeve štita skutovi, tj. vrpce, s jedne strane bijele i crvene, a

³⁶ Muzej grada Sv. Ivana Zeline, sign. PA-G-2323.

s druge žute, pristojno ukrašavajući sam štit, kako se razabire da je sve to na početku, tj. na zaglavlju predstavljene naše isprave, rukom i umijećem slikara, u pravim i n-ravnim svojim bojama.³⁷

2.7. Grbovnica obitelji Maljak i Funtak

Car i kralj Ferdinand III. podijelio je 10. prosinca 1638. u Beču grbovnicu Stjepanu Maljku (*Stephanus Malyak*) i njegovoj supruzi Doroteji Funtak (*Dorothea Funtak*). U ispravi je jasno navedeno da se plemićka titula odnosi i na njihove potomke. Sabor Kraljevina potvrdio je vladarevu odluku 22. studenog 1640., o čemu svjedoči zapis na poleđini grbovnice. Stjepan Maljak bio je sudac grada Križevaca i poručnik pješništva Križevačke krajine.³⁸

Sl. 7. Grb obitelji Maljak i Funtak (Muzej grada Sv. Ivana Zeline, PA-G-2323)

³⁷ Prevela Maja Rupnik-Matasović.

³⁸ Muzej grada Sv. Ivana Zeline, sign. PA-G-2323; *Zelinska kronika...*, str. 72.

Grbovnica se čuva u Muzeju grada Svetog Ivana Zeline (sign. PA-G-2323), uz koju je sačuvan manji prepolovljeni nečitljivi viseći voštani pečat.

U plavom polju, na srednjemu od tri zelena brežuljka, prikazana je crna golubica³⁹ okrenuta udesno. Prikazana je s poluuздignutim repom, držeći u kljunu maslinovu grančicu.

Plašt je s desne strane zlatne i plave boje, a s lijeve, srebrne i crvene. Iznad kacige je zlatna kruna ponad koje je propeti srebrni jednorog s crvenim isplaženim jezikom.

Na grbu obitelji Maljak i Funtak poštovana su sva heraldička pravila, uz manje odstupanje. Naime, uobičajeno je da se iznad kacige ponovi lik sa štita, ali se na grbu te obitelji iznad kacige nalazi srebrni jednorog, a ne golubica kao na štitu. Treba, naime, držati se pravila koje nalaže da se na heraldičku desnu stranu plašta stavlja prevladavajuća boja i metal, što bi u slučaju toga grba bila plava i srebrna. Kao i kod većine grbova s hrvatskih prostora iz 17. stoljeća, lik na grbu prikazan je gotovo uvijek stojeći na nekom podnožju. Taj primjer, međutim, ne slijede u heraldičkoj praksi zemalja zapadne Europe.

Opis grba

Scutum videlicet militare erectum caelestis coloris, fundum ilius monte occupante, in quo candida columba utrisq(ue) pedibus insistere ac alis expansis designata, rostro viridem olivae in ramusculum? tenere, inque dextram scuti partem conversa esse cernitur. Scuto incumbentem galeam militarem craticulatam sive apertam regio diademate, candidum monocerotem, seu unicornum mediotenus <...> (nedostaju četiri riječi). A summitate vero sive cono galeae, laciniis, seu lemniscis, hinc flavis et caeruleis, illinc vero albis et rubris, in scuti extremitates sese diffundentibus scutumque ipsum decentē exornantibus, quaemadmodum haec omnia in principio seu capite praesentium literarum nostrarum, pictoris manu, et artificio, propriis et genuinis suis coloribus clarius depicta et ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur (tekst nije čitljiv, ali je u pitanju formula).

Prijevod

Štit, očito vojni, uspravan, nebeskomodre boje, čije dno zauzima planina na kojoj objema nogama stoji bijela golubica i naslikana je raširenih krila kako u kljunu drži mladu grančicu? masline, a razabire se da je okrenuta na desnu stranu štita. Na štit naliježe vojna kaciga s rešetkom, tj. otvorena, s kraljevskom dijademom, (vjerojatno: “na kojoj stoji”) bijeli monorožac, tj. jednorog (vjerojatno: “naslikan”) do sredine <...> (nedostaju četiri riječi). A s vrha, tj. vrška kacige razlijevaju se posvuda na krajeve štita skutovi, tj. vrpce, dapače s jedne strane žute i plave, a s druge bijele i crvene, pristojno ukrašavajući sam štit, kako se razabire da je sve to dosta jasno naslikano i postavljeno pred oči promatrača na početku, tj. na zaglavlju predstavljene naše isprave, rukom i umijećem slikara, u pravim i naravnim svojim bojama.⁴⁰

³⁹ U izvorniku piše *candida columba*, tj. bijela golubica.

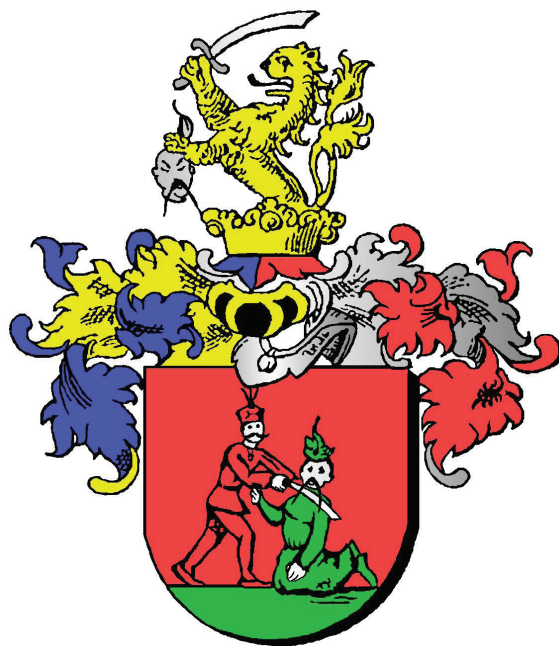
⁴⁰ Prevela Maja Rupnik-Matasović.

2.8. Grbovnica obitelji Petković

Grbovnicu obitelji Petković podijelio je car Ferdinand III. 10. studenoga 1650. u Beču. Grbovnica se odnosi na Blaža Petkovića (*Blasius Pettkovich*) i njegovu suprugu Katarinu Podripan (*Kathrina Podripan*), na brata mu Petra (*Petrus*) i njegovu suprugu Uršulu Stanković (*Ursula Stankovich*) te na njihovu djecu Petra (*Petrus*), Martina (*Martinus*) i Matiju (*Mathias*).

Prijepis grbovnice čuva se u Arhivu HAZU (sign. Armales, A-73), a grb je objavio I. Bojničić u svom djelu.⁴¹

Obitelj Petković spominje se u popisu plemića koji su držali posjede u zelinskom kraju.⁴² Prema tom popisu bili su vlasnici posjeda *Prachecz* i *Szella*. Uza spomenutu obitelj Petković vezana je jedna zanimljivost. Naime, Magdu Brcković, kmetkinju Đure Petkovića, i Mariju Vugrinec, vrtlariču na isusovačkom imanju u Paukovcu, optužila je Marija Frajt iz Svete Helene za “coprnjaštvo” te je 15. prosinca 1751. godine održana parnica na sudu Zagrebačke županije.⁴³

Sl. 8. Reprodukcijs grba obitelji Petković (izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 105)

⁴¹ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 147 i Taf. 105.

⁴² HDA, fond: Plemićki posjedi prije regulacije županija, Zagrebačka županija, Protokol 1/X, 04.01.1737.

⁴³ *Zelinska kronika...*, str. 86.

Grb obitelj Petković na štitu u crvenom polju prikazuje graničara koji Turčinu odrubljuje glavu. Graničar je odjeven u odoru crvene boje i stoji uspravno. Nasuprot njega je klečeći Turčin u zelenoj odjeći s fesom na glavi. Likovi su frontalno koncipirani na zelenoj površini.

Plašt je s heraldički desne strane srebrne i plave boje, a s heraldički lijeve strane, zlatne i crvene. Na zlatnoj kruni iznad kacige prikazan je propeti zlatni lav račvastog repa, držeći u desnoj prednjoj nozi, sablju, a u lijevoj, odsječenu glavu Turčina za perčin (sl. 8).

Taj je grb posebno zanimljiv zbog kompozicije likova. Iako je čest motiv odsječne turske glave prikazan na grbovima hrvatskog plemstva, ipak se rijetko prikazuje sam čin odsijecanja glave. Jednako tako, lav koji drži tursku glavu iznad kacige, simbolizira hrabrost i pobjedu. Iako grb ne poštuje pravilo o ponavljanju likova iznad kacige, ta se kompozicija likova može smatrati “dinamičnim grbom” jer prikazuje sam čin odsijecanja glave i lava koji trijumfira u svojoj pobjedi. Iz svega navedenog očito je da je taj grb podijeljen obitelji Petković zbog zasluga u protuturskom ratovanju.

Opis grba

Scutum videlicet militare erectum rubricundi coloris, fundum illius latepatenti seu aperto campo, super quo militarius rubro habita inductus, capite pilleo tecto, crista aquilina exornanto, manu sinistra turcam captum post dorsum, pronum ex terram dejectum tenere, dextra vero frameam evaginatam vibrare, dicto turcae caput amputaturus, egregium specimen victoriae edere, in(ue) dextram scuti partem conspicuus esse viditur. Scuto incumbentem galeam militarem craticulatam sive apertam regio diademate, ex eo(ue) fulvum leonem pede sinistro detruncatum turcicum caput tenente, dextro vero strictum acquacem fortiter compressum sursum attentantem inquina tenens eminentem proferente ornatam. A summitate vero sive cono galeae, laciniis, seu lemniscis, hinc flavis et caelestinis, illinc autem candidis et rubricundis, in scuti extremitates sese diffundentibus scutumqu(e) ipsum decentē exornantibus, quaemadmodum haec omnia in principio seu capite praesentium literarum nostrarum, pictoris manu, et artificio, propriis et genuinis suis coloribus claribus depicta esse conspiciuntur.

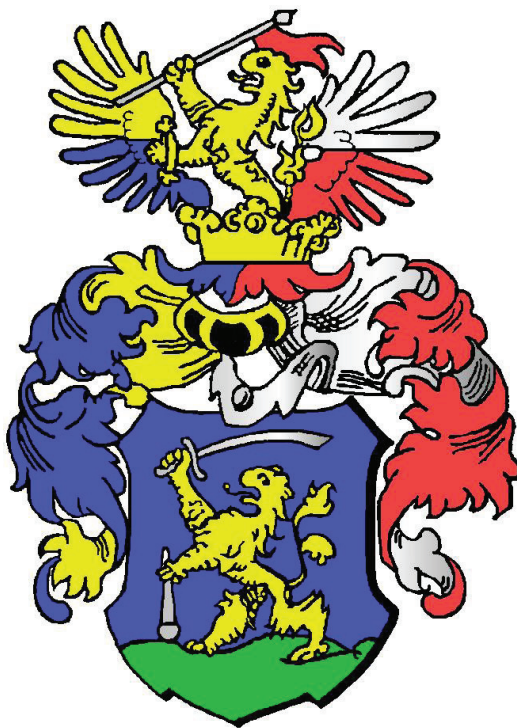
Prijevod

Štit, očito vojni, uspravan, crvenkaste boje, čije je dno na prostranom, tj. otvorenom polju, na kojemu je vojnik odjeven u crveno ruho, glave pokrivene kapom urešenom orlovim perjem, koji u lijevoj ruci drži Turčina uhvaćenog iza leđa, bačenog na koljena na zemlju, dok desnom vitla sabljom isukanom iz korica da odsiječe glavu rečenom Turčinu. Vidi se da predstavlja izvanredan primjer pobjede, utoliko što se može vidjeti na desnom dijelu štita. Na štit naliježe vojna kaciga s rešetkom, tj. otvorena, s kraljevskom dijademom, ukrašena tako da iz nje izvire, pokazujući se do slabina, žučkasti lav koji lijevom nogom drži odrezanu tursku glavu, a desnom gore

pridržiava istrgnut mač (?), snažno stisnut. A s vrha, tj. vrška kacige razlijevaju se po krajevima štita skutovi, tj. vrpce, s jedne strane žute i nebeskomodre, a s druge bijele i crvenkaste i tako prikladno ukrašavaju sam štit, onako kako se sve to vidi da je naslikano na početku, tj. zaglavlju predstavljene naše isprave, rukom i umijećem slikara, u pravim i naravnim, sjajnim svojim bojama.⁴⁴

2.9. Grbovnica obitelji Puceković, Berković i Sinković

Car Ferdinand III. podijelio je 11. listopada 1656. zajedničku grbovnicu obiteljima Puceković, Berković i Sinković. Grbovnicom je potvrđeno plemstvo braći Blažu (*Blasius Puczekovich*), Jurju (*Georgius*) i Matiji (*Mathias*) Pucekoviću, potom njihovu ujaku Grguru (*Gregorius*) i njihovim rođacima Martinu (*Martinus*), Ivanu

Sl. 9. Reprodukcijska grba Puceković, Berković i Sinković (izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 110)

⁴⁴ Prevela Maja Rupnik-Matasović.

(*Iohannus*), Gašparu (*Gasparus*) i Jurju (*Georgius*), kao i Tomi Berkoviću (*Thomas Berkovich*), te braći Petru i Jurju Sinkoviću (*Petrus et Georgius Sinkovich*).

Izvorna grbovnica čuva se u Arhivu HAZU (sign. Armales, A-79). Na izvornoj grbovnici nije postojala slika grba, koju prema njezinu opisu donosi Bojničić u svom djelu.⁴⁵

Jedan od istaknutih članova obitelji Puceković bio je Juraj Puceković koji je nakon završenog studija filozofije i teologije u Zagrebu, postao upravitelj župe svetog Ivana Krstitelja 1707. godine.⁴⁶ Prema već prije spomenutu popisu, Nikola Berković spominje se kao vlasnik nekog posjeda u Blaževu Dolu (*Blazev Doll*).⁴⁷ U istoj je toj župi godine 1802. kapelanom bio i Ivan Berković.⁴⁸

Na štitu grba, u plavom polju, prikazan je zlatni lav, račvasta repa, propet na stražnjim nogama, koji u prednjoj desnoj nozi drži uzdignutu sablju iznad glave, a u lijevoj, buzdovan oslonjen na tlo. Lav stoji na zelenom podnožju (sl. 9).

Plašt je s heraldički desne strane zlatne i plave boje, a s heraldički lijeve strane, srebrne i crvene. Na zlatnoj kruni iznad kacige prikazan je jednaki zlatni lav kao i na štitu. Taj lav umjesto mača drži iznad glave koplje, te ima s heraldički desne strane, plavo-zlatna, a s lijeve strane, srebrno-crna orlova krila.

Grb obitelji Puceković, Brković i Sinković poštuje gotovo sva heraldička pravila, uz manje odstupanje uz likove iznad kacige. Zlatni lav se nalazi i na štitu i na kacigi, ali oba lava nisu jednako naoružana.

Opis grba

Scutum nimirum militare erectum, ex cuius fundo integer naturalis aurei coloris leo ore hiant(e), lingua rubicunda exerta, caudaque biffurcata elevata, posterioribus pedibus disprosit, ac in dextra scuti partem, latusque conversus erecte assurgere. Anteriorum vero pedum levo frameam evaginatam comprehendere, vibrareque, dextro vero ceu proscuti prolio intentus speltum oneratum tenere, ac eiaculari velle conspiciuntur. Scuto incumbentem galeam militarem craticulatam sive apertam regio diademate, binas alas aquilinas diverso colore delineatas sursum prominere, interque eas alium itidem fulvio leone mediotenus eminentem, ac naturaliter depictum et delineatum. Anterioribus videlicet pedibus sinistro ad vapulandum protenso hastam cum fluitanti rubro vexillo, dextro vero regium diadema gemis margaritisque insignitum producente ornatam. A summitate vero sive cono galeae, laciniis, seu lemniscis, hinc flavis et caeruleis, illinc autem candidis et rubris, in scuti extremitates sese passim diffundentibus scutumque ipsum decenter exornantibus, quae admodum haec aliave

⁴⁵ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 152 i Taf. 110.

⁴⁶ *Zelinska kronika...*, str. 79.

⁴⁷ HDA, Plemićki posjedi prije regulacije županija, Zagrebačka županija, Protokol 1/X, 04.01.1737.

⁴⁸ *Zelinska kronika...*, str. 96.

omnia in principio seu ipso capite praesentium literarum nostrarum, pictoris edocta manu, et artificio, propriis et genuinis suis coloribus clarius depicta et ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur.

Prijevod

Štit, svakako vojni, uspravan, s čijeg se dna uspravno uzdiže čitav lav prirodne zlatne boje, razjapljenih usta, isplažena jezika, uzdignuta račvastog repa, stražnjih nogu raskoračenih i to okrenut na desni dio i bok štita. Lijevom od prednjih nogu obuhvaća sablju izvučenu iz korica i njome vitla, a desnom kao da se sprema krenuti u bitku, drži otežano koplje i izgleda kao da ih želi baciti. Na štit naliježe vojna kaciga s rešetkom, tj. otvorena s kraljevskom dijamantom, a gore strše dva orlova pera ocrтана različitim bojom, a između njih jednako tako do sredine izvire drugi žuti lav, prirodno naslikan i ocrтан. Naime, lijevom prednjom nogom ispruženom na udarac izdiže koplje s lepršavom crvenom zastavom, a desnom kraljevsku dijamantu okićenu draguljima i biserjem. Tako je kaciga ukrašena. A s vrha, tj. vrška kacige razlijevaju se posvuda na krajeve štita skutovi, tj. vrpce, s jedne strane žute i plave, a s druge bijele i crvene, pristojno ukrašavajući sam štit, kako se razabire da je sve to i drugo dosta jasno naslikano i postavljeno pred oči promatrača na početku, tj. na samom zaglavlju predstavljene naše isprave, učenom rukom i umijećem slikara, u pravim i naravnim svojim bojama.⁴⁹

2.10. Grbovnica obitelji Lazarin i Poldrugač

Car Ferdinand III. je 24. svibnja 1658. podijelio u Beču grbovnicu Grguru Lazarinu (*Gregorius Lazarin*) te braći Franji i Ivanu Poldrugaču (*Franciscus et Joannis Poldrugach*). Grbovnica se odnosi i na Grgurove sinove Franju i Stjepana (*Franciscus et Stephanus*). Prema zapisu na pozadini povelje, Sabor Kraljevina potvrdio je grbovnicu 28. lipnja 1659. godine.

Grbovnica se čuva u Muzeju grada Svetog Ivana Zeline (sign. PA-G-2324). Na njoj je sačuvan manji viseći voštani pečat, čiji je natpis nečitljiv. Grb navedene obitelji otisnut je i na pečatu koji se čuva u Hrvatskomu državnom arhivu.⁵⁰

Prema dosadašnjim spoznajama postojala je i zasebna grbovnica obitelji Poldrugač koju je 29. ožujka 1602. car Rudolf II. izdao u Pragu Petru Poldrugaču i njegovim sinovima Martinu i Stjepanu.⁵¹ Od ostalih pripadnika obitelji Poldrugač treba spomenuti Andriju Poldrugača, koji je 1780. godine bio plemićki sudac Zagrebačke županije, kotara Sveti Ivan Zelina, te Marka Poldrugača iz Gornje Topličice, koji je

⁴⁹ Prevela Maja Rupnik-Matasović.

⁵⁰ HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 257, skupina "P", 82 Poldrugač.

⁵¹ Grbovnica obitelji Poldrugač, Ruz i Plušćak, Arhiv HAZU, Armales, A-38; *Zelinska kronika...*, str. 69.

Sl. 10. Grb obitelji Lazarin i Poldrugac (Muzej grada Sv. Ivana Zeline, PA-G-2324)

1792. godine zajedno s većom grupom plemića bio tužen da je nanio štetu na oranici Mihalja Vidaka, podložnika čazmanskoga kanonika Franje Gallijufa (Galliuffa).⁵² Juraj Lazarin (*Georgius Lazarin*) spominje se u popisu plemićkih posjeda iz 1737. kao vlasnik zemlje u Blaškovcu i Drenovi Donjoj.⁵³

Na grbu su, u plavom polju okrugla štita prikazana dva graničara, odjevena u odore prirodne boje (*milites naturali adorati*), što je u ovom slučaju crvena. Desni u rukama drži mač, a lijevi pušku. Graničari su prikazani u čitavoj veličini (*integri milites*) i smješteni na tri zelena brežuljka u dnu štita.

Plašt poštuje heraldičko pravilo te je s heraldički desne strane zlatne i plave boje, a s heraldički lijeve strane, srebrne i crvene. Na zlatnoj kruni iznad kacige nalazi se jednaka kompozicija kao na štitu (sl.10).

⁵² *Zelinska kronika...*, str. 91-92.

⁵³ HDA, Plemićki posjedi prije regulacije županija, Zagrebačka županija, Protokol 1/X, 04.01.1737.

Taj je grb primjer heraldički ispravna grba koji poštuje sva pravila. Uloga članova obitelji Poldrugač i Lazarin u obrambenim ratovima protiv Turaka jasno je iskazana u motivu graničara. Nažalost, kako nije bilo moguće doći do prijašnje grbovnice obitelji Poldrugač, nije bilo moguće načiniti komparativnu analizu tih dviju grbovnica.

Opis grba

Scutum videlicet militare erectum caelestis coloris, in quo duo integri milites naturale adornati, sibi(ue) in vicem oppositi quorum dexter extractam frameam sursum vibrare sinister vero bombardem in manibus fortiter gestare, militiae pugnaeq(ue) adaptati esse cernitur. Scuto incumbentem galeam militarem craticulatam sive apertam regio diademate, duos similiter viros militari apparati cinctos, mediotenus prominentes, alioquum inferioribus per omnia similes proferen(tes) ornatam. A summitate vero sive cono galeae, laciniis, seu lemniscis, hinc flavis et caeruleis, illinc autem candidis et rubris, in scuti extremitates sese placide diffundentibus scutumque ipsum decentē exornantibus, quaemadmodum haec omnia in principio seu capite praesentium literarum nostrarum, pictoris manu, et artificio, propriis et genuinis suis coloribus clarius depicta et ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur.

Prijevod

Štit, očito vojni, uspravan, nebeskomodre boje, na kojemu su dva čitava vojnika prirodno urešena, okrenuta jedan prema drugom, od kojih desni uvis vitla trgnutu sablju, a lijevi u rukama snažno nosi bombardu, i razabire se da su opremljeni za vojku i bitku. Na štit naliježe vojna kaciga s rešetkom, tj. otvorena, ovjenčana kraljevskom dijademom, ukrašena slično dvojicom muškaraca opasanih vojnom opremom, koji izviru do polovice i uopće se pokazuju po svemu slični onima dolje. A s vrha, tj. vrška kacige mirno se posvuda razlijevaju na krajeve štita skutovi, tj. vrpce, s jedne strane žute i plave, a s druge bijele i crvene, pristojno ukrašavajući sam štit, kako se razabire da je sve to naslikano i postavljeno pred oči promatrača na početku, tj. na zaglavlju predstavljene naše isprave, rukom i umijećem slikara, u pravim i naravnim svojim bojama.⁵⁴

2.11. Grbovnica obitelji Forko i Galić

Car Ferdinand III. podijelio je 9. veljače 1661. u Beču grbovnicu Tomi Forku (*Thoma Forko*), kojom su plemstvo dobili i Luka Forko, potom Doroteja (*Dorothea*) i Katarina (*Catharina*) Forko, kao i Tomin zet Mihovil Galić (*Miheal Galich*) i njegov otac Martin (*Martinus*).⁵⁵ Na pozadini grbovnice nalazi se zapis koji kazuje da je tu povlasticu potvrdio Sabor Kraljevina 1662. godine.

⁵⁴ Prevela Maja Rupnik-Matasović.

⁵⁵ Muzej grada Sv. Ivana Zeline, sign. PA-G-2325; *Zelinska kronika...*, str. 74.

Sl. 11. Grb obitelji Forko i Galić (Muzej grada Sv. Ivana Zeline, PA-G-2325)

Grbovnica se čuva u Muzeju grada Svetog Ivana Zeline (sign. PA-G-2325). Uz grbovnicu je sačuvan manji viseći voštani pečat nečitljiva natpisa. Ivan Bojničić donosi opis i sliku grba.⁵⁶

Mihovil Forko bio je prvi poznati član obitelji Forko koji se pojavljuje u izvorima 1602. kao slobodnjak iz Moravča, obvezujući se da će nakon kupnje pustih zemljišta u Suhodolu i Breznici na njima zasaditi vinograde te da će u vrijeme berbe prijašnjim vlasnicima Mihovilu i Uršuli Drilić dati po jedan kabao dobrog mošta.⁵⁷

U plavom polju štita obitelji Forko i Galić, na srednjemu od tri zelena brežuljka, prikazana je na zlatnoj kruni bijelo-crvena golubica okrenuta udesno sa zelenom maslinovom grančicom u kljunu.

Plašt je s heraldički desne strane zlatne i plave boje, a s heraldički lijeve strane, srebrne i crvene. Na zlatnoj kruni iznad kacige uzdignuti je zlatni lav račvasta repa i

⁵⁶ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 239 i Taf. 176.

⁵⁷ *Zelinska kronika...*, str. 70.

isplažena crvena jezika, koji u prednjim nogama drži zlatnu krunu; iznad njega uzdižu se dva orlovska krila.

Grb obitelji Forko i Galić ne poštuje jedino pravilo da se na štitu i iznad kacige pojavljuju isti motivi. Kao i kod grba obitelji Maljak i Funtak,⁵⁸ na štitu se nalazi golubica s maslinovom grančicom, dok se na kacigi nalazi zlatni lav.

Opis grba

Scutum videlicet militare erectum caelestis coloris, fundum ilius viridi latepatenti campo interoccupanti. A medio cuius alta petra intenotibus sibi (?) <...> mexis enata cui regium diadema gemis atque margaritis adornatum. Eique candida rubra columba utrisque pedibus volatui inhians, insistere, rostro vero virentem oliuae ramusculum gestare, in que dextram scuti partem conversa esse cernitur. Scuto incumbentem galeam militarem craticulatam sive apertam regio diademate, alas aquilinas solito more duplicatas, sursumque prominens. In quibus naturalem aurei coloris fulvum leonem, ore patulo, ac lingua rubricanda exeat caudaque bifurcata post dorsum elevata, anterioribus pedibus utroque simile aliudiditem regium diadema in altum <...> (nedostaje dio teksta) mediotenus eminentem proferentem ornatam. a summitate vero sive cono galeae, laciniis, seu lemniscis, hinc quidem flavis et caeruleis, illinc autem candidis atque rubris in scuti extremitates sese passim diffundentibus scutumque ipsum decentē exornantibus, quaemadmodum haec omnia in principio seu capite praesentium literarum nostrarum, pictoris manu, et artificio, propriis et genuinis suis coloribus clarius depicta et ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur.

Prijevod

Štit, očito vojni, uspravan, nebeskomodre boje, a dno mu je od zelena otvorenog polja koje zauzima sredinu. Iz njegove sredine uzdiže se visoka stijena <...> na kojoj je kraljevska dijadema ukrašena draguljima i biserjem. Na njoj stoji bijelo crvena golubica s obje noge raširene za let, a u kljunu nosi mladu grančicu masline, a razabire se da je okrenuta na desnu stranu štita. Na štit naliježe vojna kaciga s rešetkom, tj. otvorena, s kraljevskom dijademom, te orlova pera udvostručena na uobičajen način što strše gore. U njima izvire prirodni žućkasti lav zlatne boje, otvorenih usta i crvenkasta jezika i račvasta repa uzdignuta iza leđa, te prednjim nogama od kojih je svaka slična drugoj, kraljevsku dijademu u visinu <...> (nedostaje dio teksta) do sredine, pokazuje kako izvire. Tako je ukrašena (sc. kaciga). A s vrha, tj. vrška kacige razlijevaju se posvuda na krajeve štita skutovi, tj. vrpce, dapače s jedne strane žute i plave, a s druge bijele i crvene, pristojno ukrašavajući sam štit, koliko se razabire da je sve to dosta jasno naslikano i postavljeno pred oči promatrača na početku, tj. na zaglavlju predstavljene naše isprave, rukom i umijećem slikara, u pravim i naravnim svojim bojama.⁵⁹

⁵⁸ Muzej grada Sv. Ivana Zeline, sign. PA-G-2323.

⁵⁹ Prevela Maja Rupnik-Matasović.

2.12. Zajednička grbovnica obitelji Valentaković, Krznarić i Zečić

Car Leopold I. podijelio je 8. ožujka 1668. u Bečkomu Novom Mjestu grbovnicu braći Matiji (*Mathias*), Mihovilu (*Michael*), Gašparu (*Gasparus*) i Tomi Valentakoviću (*Thomas Valentakovich*) kojom su plemstvo dobili još i Grgur Krznarić (*Gregorius Kerznarich*), njegova supruga Margareta Plašić (*Margaretha Plasich*) te Stjepan Zečić (*Stephanus Zechich*). Izvornik, u obliku ukoričene knjige od 8 listova, čuva se u privatnom vlasništvu.⁶⁰ Sačuvan je također i onodobni prijepis.⁶¹ Grbovnicu je potvrdio Sabor Kraljevina na svom jesenskom zasjedanju 6. studenoga 1668. godine. Grb je objavio I. Bojničić.⁶²

Obitelji Valentaković prvi se put spominje u vezi s dodjelom plemićke isprave 1668. godine. U 19. stoljeću obitelj se bavila obrtništvom, a njezin ugledni član, Franjo Valentaković, bio je član čizmarskog ceha. Na “Prvoj izložbi dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoj”, koja je održana u Zagrebu 1864. godine, sudjelovao je i Josip

Sl. 12. Grb obitelji Valentaković, Krznarić i Zečić (privatno vlasništvo, Zdravko Valentaković, Sv. Ivan Zelina)

⁶⁰ Zdravko Valentaković, Sv. Ivan Zelina.

⁶¹ Arhiv HAZU, Armales, kut. 89.

⁶² I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 197 i Taf. 143.

Valentaković, suknar iz Sv. Ivana Zeline. Vatroslav Valentaković bio je član glavnog odbora Dobrovoljnoga vatrogasnog društva "Sv. Ivan Zelina" 1896. godine. Potomci obitelji Valentaković i danas žive u Sv. Ivanu Zelini.⁶³

Grb obitelji Valentaković razdijeljen je na četiri polja: u prvom i četvrtom modrom polju prikazan je zlatni grifon, dok je u drugom i trećem zlatnom polju srebrna golubica. Taj je grb nastao spajanjem dviju obitelji. Na kacigi se nalazi grifon sa štita koji prednjom lijevom nogom podiže голу sablju, a desnom modru kuglu. Plašt je s desne heraldičke strane srebrne i crvene, a s lijeve plave i zlatne boje.

Opis grba

Scutum videlicet militare erectum, linea perpendiculari per medium transversum ducta in formam crucis quadripartite divisum, in qua quidem superiori dextra et inferiori sinistra coerulei coloris scuti aureus singulus gryphus, alis expansis, oribus hiantibus, regio diademate redimitur, ac anterioribus pedibus ad rapiendum protensis, gradientibus similes; vice versa in superiori sinistro, et inferiori dextro crocei coloris scuti ambitibus singula pariter alba columba alis expansis rostris apertis aurea corona redimita cernere visuntur; Scuto incumbentem galeam militarem craticulatam sive apertam regio diademate, ex eoque medium tertium gryphum aliis inferioribus consimilem, vero pedum anteriorum sinistro nudum acinacem dextero vero coeruleum globum subtenentem proferente ornatam; a summitate vero sive cono galeae, laciniis seu lemniscis, hinc flavis et coeruleis, illinc autem candidis et rubris, in scuti extremitates sese diffundentibus, scutumque ipsum decenter exornantibus, quemadmodum haec omnia in principio seu capite praesentium literarum nostrarum pictoris manu et artificis propriis suis coloribus depicta esse conspiciuntur.

Prijevod

Štit, očito vojni, uspravan, podijeljen na četiri dijela u obliku križa okomitom crtom povučenom poprijeko po sredini. Na toj je gornjoj desnoj i donjoj lijevoj (tj. strani) štita, modre boje, zlatni grifon, raširenih krila i razjapljenih usta, ovjenčan kraljevskom dijademom. Prednje noge ispružio je za grabež, kao da korača. S druge strane na gornjem lijevom i donjem desnom polju štita, žute boje, može se jednako razabrati da je jedna bijela golubica, raširenih krila i otvorena kljuna, ovjenčana zlatnom krunom. Na štit naliježe vojna kaciga s rešetkom, tj. otvorena, s kraljevskom dijademom, a iz nje do dvije trećine izviruje grifon sličan drugima dolje. Od prednjih nogu lijevom podiže голу sablju, a desnom modru kuglu. Tako je ukrašena (sc. kaciga). A s vrha, tj. vrška kacige razlijevaju se posvuda na krajeve štita skutovi, tj. vrpce, dapače s jedne strane žute i modre, a s druge bijele i crvene, pristojno ukrašavajući sam štit, koliko se razabire da je sve to dosta jasno naslikano na početku tj. na zaglavlju predstavljene naše isprave, rukom i umijećem slikara, u pravim svojim bojama.⁶⁴

⁶³ *Zelinska kronika...*, str. 75, 108, 116 i 132.

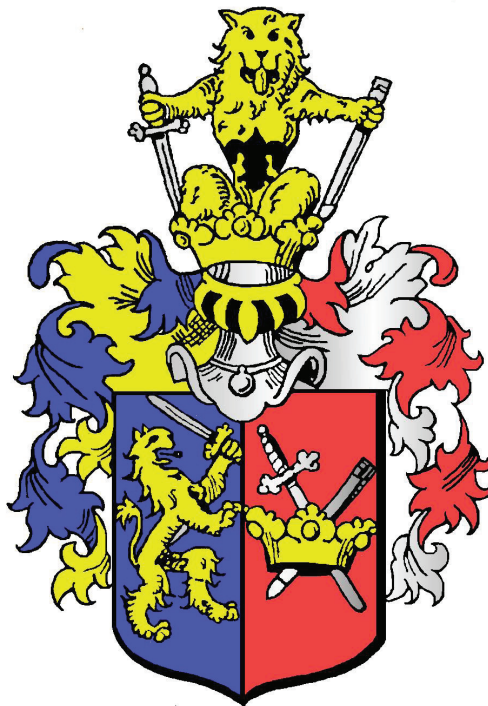
⁶⁴ Prijepis i prijevod latinskog teksta učinjen je prema sačuvanom prijepisu iz Arhiva HAZU. Vidi: H. KEKEZ, *Grbovnice (armales)...*, str. 229.

2.13. Grbovnica obitelji Ditković od Žitomira

Grb obitelji Ditković od Žitomira podijelio je car Franjo I. u Beču 26. srpnja 1792. godine. Grbovnica se odnosi na braću Antuna i Nikolu Ditkovića od Žitomira (*Antonius et Nicolaus Ditkovich de Zitomir*), zatim na Antunovu suprugu Helenu Švagelj (*Helena Svagell*) i njihove kćeri Anu (*Anna*), Katarinu (*Katharina*) i Josipu (*Josepha*), te na Nikolinu suprugu Ružu Gregorczy (*Rosa Gregorczy*) i njezinu djecu Antuna (*Antonius*), Josipa (*Joseph*) i Barbaru (*Barbara*).

Izvorna grbovnica nije sačuvana; sačuvan je ovjereni prijepis u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.⁶⁵ Bojničić donosi opis i sliku grba.⁶⁶

Obitelj Ditković se tek nakon podjeljivanja grbovnice počela koristiti naslovom *Žitomirski* ili *od Žitomira*. Prema popisu plemićkih posjeda u župi Svih Svetih u Beđenici, obitelj Ditković imala je svoje posjede u Prepolnu i Žitomiru.⁶⁷

Sl. 13. Reprodukcijska grba Ditković od Žitomira (izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 28)

⁶⁵ HR-HDA-886, Prijepisi grbovnica, kut. 10.

⁶⁶ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 37 i Taf. 28.

⁶⁷ *Zelinska kronika...*, str. 95.

Štit grba obitelji Ditković od Žitomira okomito je raskoljen na dva dijela. U heraldički desnom plavom polju propeti je zlatni lav na stražnjim nogama, kitnjasta repa okrenut u heraldički lijevu stranu; u prednjoj lijevoj nozi drži uzdignuti mač. U lijevu crvenom polju zlatna je kruna s ukriženim mačem i koricama.⁶⁸ Mač i korice su prirodne boje.

Plašt je iznad štita s heraldički desne strane, zlatne i plave boje, a s heraldički lijeve strane, srebrne i crvene. Na zlatnoj kruni iznad kacige stoji uspravan zlatni lav iz prednje (*en face*) perspektive. U desnoj prednjoj nozi drži mač, a u lijevoj korice (sl. 13).

Taj grb je primjer prepolovljena grba koji je heraldički ispravan. Zanimljiv je prikaz lava na kacigi iz prednje perspektive. Likovi na grbovima većinom se prikazuju u profilu.

Opis grba

Scutum videlicet militare erectum, cyaneo et cocco perpendiculariter seu palari-ter in duas aequales partes divisum, quarum dextra cyaneo tincta exhibet leonem aureum divaricatis posterioribus pedibus erectum, et sinistrorsum conversum ac linqua rubicunda exerta, et cauda sinuatim postergum projecta, anteriorum pedum falcibus gladium capulo aureo stringentem; sinistra vero area cocco tincta ornatur corona aurea, in qua gladius a dextris et a sinistris scipio, qualem religionis causa peregrinantes gestare solent, cuspidibus deorsum versis in crucem nempe seu decussatim cernitur. Scuto incubit galea tornearia coronata clatrataque seu aperta, sita pro more ac dextram obliqua nobilibus propria, cuius apice inquinatenus emergens leo scutarius, pleno tamen vultu et passis ulnis, dextro pede gladium, sinistro vero scipionem scutaneum (?), cuspidibus coronae infixio tenens, in pectore autem chalybeum pro scintilla excutienda eum peprite (?) rotundo globuli speciem referente iuxta posito deferens. Laciniis seu phaleris a cono galea large defluentibus hinc aureis et coeruleis, illinc argenteis et rubris sicuti latera decenter ac venuste exornantibus. Quemadmodum haec omnia in principio seu capite praesentium literarum nostrarum pictoris educta manu, propriisque ac genuinis suis coloribus clarius depicta lucidius ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur.

Prijevod

Štit, očito vojni, uspravan, s tamnoplavim i grimiznim okomito, tj. pomoću ravne crte podijeljen na dva jednaka dijela, od kojih desni, obojen tamnoplavo prikazuje uspravna zlatnog lava, raširenih stražnjih nogu, i okrenutog na lijevo te isplažena crvenkastog jezika. I rep mu je zakrivljeno protegnut iza leđa, pandžama prednjih nogu trgnuo je mač za zlatni balčak. A lijevo je područje, obojeno grimizom, ukrašeno zlatnom krunom, na kojoj je zdesna mač, a slijeva štap kakav običavaju nositi

⁶⁸ A ne štap, kako pogrešno stoji u izvorniku, kakav običavaju nositi oni koji hodočaste za vjeru.

oni koji hodočaste za vjeru. Razabire se da su oštrice prema dolje okrenute upravo u križ, tj. unakrsno. Na štit naliježe rezbarska kaciga s kacigom i rešetkom, tj. otvorena, postavljena prema običaju i nagnuta na desno, svojstvena plemićima, kojoj na vrhu do slabina izvire lav sa štitom, no s punim licem i raširenih ruku. Desnom nogom on drži mač, a lijevom štap u obliku štita (?), a na grudima (sc. kaciga) nosi čelik za istjerivanje iskre (tj. kremen) okrugao (?) blizu postavljene, koji oponaša oblik kugle. Skutovi, tj. toke s vrha se kacige naširoko razlijevaju, s jedne strane zlatni i modri, s druge srebrni i crveni kao da pristojno i dražesno ukrašavaju stranice. Koliko se razabire da je sve to na početku, tj. na zaglavlju predstavljene naše isprave izvedeno rukom slikara, u pravim i naravnim svojim bojama dosta jasno naslikano i dosta bistro postavljeno pred oči promatrača.⁶⁹

3. Ostale plemićke obitelji zelinskoga kraja

3.1. Obitelj Kaštelanović od Svetog Duha

Obitelj Kaštelanović ili Kaštelanfi od Svetog Duha (*Kastellanfy de Szentlelek*) spominje se od prve polovine 14. stoljeća u više inačica svoga imena (*Castellanus*, *Kastellanfy de Szentlelek*, *Adel/Adefi de Szentlelek* i *Castellanphi*). Najpoznatiji član obitelji u drugoj polovici 14. stoljeća bio je Ladislav koji se spominje kao plemić i posjednik. Njegov nećak Petar obnašao je funkciju vikara zagrebačkog biskupa te je presuđivao u sporovima iznošenim pred Čazmanski kaptol 1409. godine. Najznačajniji predstavnik obitelji Kaštelanović u 16. stoljeću bio je Ivan Kaštelanović, gorljivi pristaša Habsburgovaca, za razliku od većine slavonskog plemstva koje se vezalo za Ivana Zapolju. Nakon Ivanove smrti (1540. godine), glavni predstavnici obitelji postaju njegovi sinovi Stjepan i Petar. Petar je upravljao gradom Bisagom i postao *familiar* bana Nikole Zrinskog. Na zasjedanjima Sabora nakon 1569. godine braću Petra i Stjepana nalazimo u staležu visokog plemstva (*magnates*). Obitelj Kaštelanović izumrla je 1620. godine.⁷⁰

Ivan Bojničić u svome djelu donosi sliku grba obitelji Kaštelanović od Svetog Duha.⁷¹ Iako je teško datirati obiteljski grb, ipak se prema jednostavnosti ukrasa i motiva na njemu te poznavajući obiteljsku povijest, može pretpostaviti da se radi o vrlo starom grbu.

⁶⁹ Prevela Maja Rupnik-Matasović.

⁷⁰ M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 43-50.

⁷¹ Ivan Bojničić je sliku grba preuzeo iz grafičkog prikaza obiteljskog stabla Aleksandra Patačića. Grafika je datirana oko 1735. godine i čuvala se u Sveučilišnoj i nacionalnoj knjižnici u Zagrebu. I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 84 i Taf. 59.

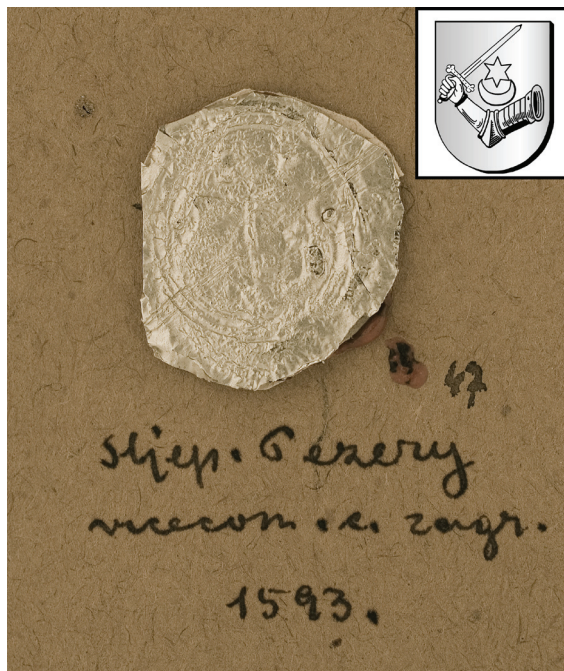
Sl. 14. Reprodukcijska grba Kaštelanović od Svetog Duha (izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 59)

Štit je okomito raskoljen na dva dijela: i dok je u heraldički desnom zlatnom polju prikazan orao raširena krila sa skupljenim kandžama i velikom grančicom u kljunu, heraldički lijeva strana štita razdijeljena je na dvije grede, lijevu srebrnu i desnu crvenu (sl. 14). I. Bojničić ne donosi plašt niti likove iznad kacige.

3.2. Obitelj Psarjevački

Povijest grada i posjeda Psarjevo vrlo je stara, još od doba tatarske provale. U ispravi Čazmanskoga kaptola iz 1412. godine spominje se Jakov, sin Grgura od Psarjeva, ali nije moguće utvrditi je li on u rodbinskoj vezi s Ivanom Psarjevačkim koji se spominje 1492. godine. Krajem 15. stoljeća obitelj Psarjevački (*Pezery*) posjedovala je grad Pser, i sela Gornje i Donje Psarjevo. Kralj Ferdinand I. oduzeo je 1534. obitelji grad Pser (Pezer). No, unatoč tome, čini se da je obitelj zadržala neke posjede u zelinskom kraju, jer se spominju u popisima ratne daće 1543. godine. Najugledniji pripadnik obitelji bio je početkom 17. stoljeća Stjepan Psarjevački, koji je obnašao dužnost podžupana Zagrebačke županije. Kako se grad Pser više ne spominje u 17. stoljeću, očividno je da od tada više ne živi život grada. Zajedno s njim nestala je i obitelj Psarjevački.⁷²

⁷² M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 68-69.

Sl. 15. Otisak pečata i reprodukcija grba obitelji Psarjevački (HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 245, skupina "P", 47. Stjepan Pezery; reprodukciju izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 169)

Ivan Bojničić je objavio u svome djelu grb obitelji Psarjevački prema pečatu Ivana Psarjevačkog, izaslanika Hrvatskog sabora u Požunu, koji je pečat pronašao u Gradskom arhivu u Beču (*Staatsarchive*). Pečat, a time i grb, Bojničić je datirao u 1492. godinu.⁷³ Međutim, postoji i otisak toga pečata iz 1593., koji se čuva u Hrvatskomu državnom arhivu u Zagrebu.⁷⁴

Prema Bojničićevu opisu na štitu grba obitelji Psarjevački nalaze se ruka u oklopu koja drži mač, iznad koje je polegnuti polumjesec, a nad njim šestokraka zvijezda. S obzirom na to da je grb sačuvan samo na otisku pečatu, nije moguće ustanoviti boje na štitu (sl. 15).

3.3. Obitelj Bičkele od Zeline

Obitelj Bičkele (*Byczkele de Zelina*) jedna je od najstarijih plemićkih obitelji zelinskoga kraja, čije je podrijetlo nepoznato. Obiteljsko ime pisano je na više načina:

⁷³ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 231 i Taf. 169.

⁷⁴ HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 245, skupina "P", 47. Stjepan Pezery.

Sl. 16. Reprodukcijs grba obitelji Bičkele od Zeline (izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 12)

Bickele, *Bichkele*, *Bychkele* i *Byczkele*. Također se tijekom vremena mijenjao i obiteljski pridjevak, pa se tako u izvorima nalazi *de Chetherthekhl* (od Četvrtkovca), *de Zelina* (od Zeline) i *de Zelyn* (od Zelingrada). Vrhunac obitelji bio je u 15. stoljeću. Prvi spomenuti član obitelj bio je Fabijan Bičkele, sin Nikole, koji se u ispravama spominje 1441. kao član arbitražne komisije, u kojoj su bili još trojica uglednika zelinskoga kraja. Jedan od njegovih sinova, Ladislav Bičkele, obnašao je dužnost župana Zagrebačke županije. Istu službu obnašao je 1465. godine i njegov brat Stjepan. Obitelj Bičkele često se spominje u ispravama zbog pljački i razbojstva. Godine 1481. Ladislavov sin Ladislav dospio je pred kraljevski sud. Unatoč presudi kralja Matije Korvina, koji je osobno došao u Zagreb da stane na kraj samovolji slavonskih plemića, članovi obitelji Bičkele nastavili su s pljačkanjem sve do 1490. kad su u Zelingrad ušli vojnici kralja Maksimilijana Habsburškog i pobili sve koje su zatekli u gradu. Posljednji potomak te obitelji bila je Barbara Bičkele udana za Ladislava Patačića, koji je upravljao Zelingradom u ime novog vlasnika, Stjepana Zapolje. Obitelj Bičkele vjerojatno je izumrla njezinom smrću.⁷⁵

⁷⁵ M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 26-30.

Prema sačuvanom pečatu Stjepana i Ladislava Bičkelea na ispravama iz 1439. godine u Hrvatskomu državnom arhivu, Bojničić je u svome djelu objavio dvije varijante grba.⁷⁶

U prvoj varijanti, grb je srebrne boje i na njemu je koncipiran dvostruki stilizirani križ u obliku ljiljana. Na grbu nisu sačuvani ni plašt ni likovi iznad kacige.

Druga varijanta grba prikazuje u crvenom polju na zelenom podnožju dvostruki križ među dvama kotačima s lijeve i desne strane koje probadaju mačevi. Iako su plašt i kaciga sačuvani, boje i likova iznad kacige su nepoznati. Očito je da je ta varijanta grba novija, što se može zaključiti prema varijanti križa (sl. 16).

3.4. Obitelj Fodroci od Fodrovca i Borkovca

Obitelj Fodroci (*Fodroczy*) podrijetlom je iz Erdelja (Transilvanija), odakle su za vrijeme tatarskih provala u 13. stoljeću došli u Križevačku županiju, u predio koji je prema njima dobio ime Fodrovec. Prvi član obitelji bio je Grgur Fodroci koji je 1446. godine darovnicom bana Fridrika Celjskog dobio posjed Borkovec. Iako je obitelj više vezana za Križevce, uključena je u ovaj rad zbog činjenice da je u zelinskom kraju posjedovala plemićku kuriju s velikim posjedom Tršće.⁷⁷

Sl. 17. Otisak pečata i reprodukcija grba obitelji Fodroci od Fodrovca i Borkovca
(izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 35)

⁷⁶ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 16 i Taf. 12.

⁷⁷ M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 40-41.

Ivan Bojničić u svome djelu donosi grb obitelji Fodroci.⁷⁸ U Hrvatskomu državnom arhivu sačuvan je i otisak pečata s obiteljskim grbom.⁷⁹ Grb je vodoravno razdijeljen; u gornjemu plavom polju prikazana je ispružena ruka koja drži isukanu sablju na koju je nabodena turska glava. U gornjemu desnu kutu prikazane su dvije srebrne šesterokrake zvijezde, a u lijevu kutu, srebrni polumjesec. U donjemu crvenom polju prikazana je crna ptica (gavran!) okrenuta u heraldički desnu stranu kako stoji na panju sa zlatnim prstenom u kljunu.

Plašt iznad štita je s heraldički desne strane zlatne i plave boje, a s heraldički lijeve strane, srebrne i crvene. Na zlatnoj kruni iznad kacige prikazana je ruka sa sabljom i nabodenom turskom glavom među orlovskim krilima.

Prema jednostavnosti grba, kao i činjenici da je obitelj Fodroci dobila posjed Borkovec u 15. stoljeću, pretpostavljam da grb potječe iz istog razdoblja (sl. 17).

3.5. Obitelj Bradač od Ladomera

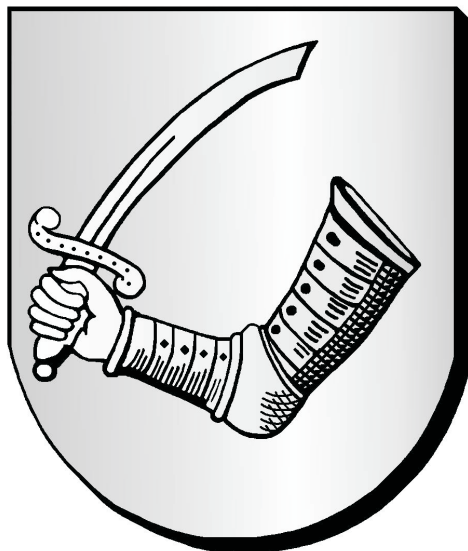
Obitelj Bradač od Ladomera (*Bradach de Ladomerez*) bila je jedna od uglednijih obitelji srednjovjekovne Slavonije. Svoj obiteljski pridjevak obitelj je dobila po matičnom posjedu Ladomer ili Ladomerec koji se nalazio u blizini današnjeg naselja Laktec. Uz njega je sjedište obitelji bilo Moravče Sveti Ivan. Prvo spominjanje obitelji povezano je s uređenjem posjeda dubičkih pavlina 1413. godine, kad se spominje Ladislav Bradač kao kraljev čovjek koji je nadgledao uređenje. Najsnažnije djelovanje obitelji bilo je u drugoj polovici 15. i u 16. stoljeću kad se spominje niz njezinih članova. Treba istaknuti Stjepana Bradača, koji 1496. godine obnaša dužnost župana Zagrebačke županije i podbana Kraljevine Slavonije u razdobljima od 1518. do 1519. i od 1527. do 1531. godine. Emerik se spominje i 1528. godine kao križevački župan. Njegovi sinovi također su bili uglednici svoga doba, pa je tako Nikola bio zapovjednik u Gradecu i sudjelovao u ratovima protiv Turaka, a Stjepan je upravljao Novigradom. Uzevši za suprugu Sofiju Kerečeni, Stjepan je postao suvlasnik nekih posjeda obitelji Kerečeni. Posljednje spominjanje obitelj Bradač kao suvlasnika grada Crkvene bilo je krajem 16. stoljeća. Njihov grad Ladomerec razrušen je u prvoj polovici 17. stoljeća. Danas se na mjestu tog posjeda nalazi Laktec, a jedan se njegov predio i danas naziva Bradačevina.⁸⁰

Grb obitelji Bradač, Bojničić je rekonstruirao prema pečatu Emerika Bradača od Ladomera, podbana Kraljevine Slavonije, koji je sačuvan na ispravi iz 1519. godine

⁷⁸ Bojničić je izradio sliku grba prema ispravi o obiteljskom podrijetlu koju je čuvao Aleksandar Fodroci, komornik i podžupan Riječke i Križevačke županije koji je preminuo 1890. godine. I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 47 i Taf. 35.

⁷⁹ HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 110, skupina "F", 17 pl. Fodroczy od Fodrovca i Borkovca.

⁸⁰ M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 18-23.

Sl. 18. Reprodukcija grba obitelji Bradač od Ladomera
(HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 110, skupina "F", 17 pl.
Fodroczy od Fodrovca i Borkovca; reprodukciju izradio Krešimir Kovačec
prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 16)

u Hrvatskomu državnom arhivu.⁸¹ Stoga se može zaključiti da je obiteljski grb stariji od te godine.

Grb je vrlo jednostavan. U štitu srebrene boje prikazana je oklopljena ruka koja drži isukanu sablju. Ruka i sablja obojene su prirodnim bojama. Bojničić ne donosi ni kacigu, ni likove iznad kacige, a niti plašt (sl. 18).

3.6. Obitelj Labaš od Blaškovca

U 17. stoljeću u Blaškovcu postoji više plemićkih obitelji, a jedna od njih bila je obitelj Labaš. Prvi spomenuti član obitelji Labaš bio je Petar od Blaškovca koji se spominje 1461. godine. Njegov potomak Stjepan Labaš dobio je 18. veljače 1558. godine darovnicom kralja Maksimilijana, Ferdinandova suvladara, posjed Blaškovec.⁸² Posjed Adamovec obitelj je dobila palatinovom darovnicom 22. studenoga 1612. godine.⁸³ Potomak obitelji Labaš bio je i hrvatski preporoditelj i povjesničar Ivan Kuljević Sakcinski.⁸⁴

⁸¹ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 20 i Taf. 16.

⁸² M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 57.-58.

⁸³ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 101.

⁸⁴ M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 57-58.

Sl. 19. Otisak pečata i reprodukcija grba obitelji Labaš od Blaškovca (HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 194, skupina "L", 47 Labaš de Blaškovec; reprodukciju izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 71.)

Bojničić donosi sliku grba obitelji Labaš.⁸⁵ Sačuvan je i otisak pečata s obiteljskim grbom u Hrvatskomu državnom arhivu.⁸⁶ Nije moguće jednoznačno datirati grb obitelji, ali pretpostavka je da potječe iz druge polovine 16. stoljeća.

Štit grba obitelji Labaš križno je podijeljen u četiri polja. U heraldički gornjem desnom polju plave boje prikazan je hodajući zlatni lav okrenut u lijevu stranu sa sabljom u prednjoj nozi iznad glave, a u heraldički gornjem lijevom polju crvene boje prizor je odsijecanje turske glave sabljom okrenutom na desnu stranu. U heraldički donjem desnom polju prikazane su četiri crvene i četiri srebrne boje, a u heraldički donjem lijevom plavom polju prikazan je orao raširenih krila s perom u kljunu (sl. 19).

Plašt iznad štita je s heraldički desne strane zlatne i plave boje, a s heraldički lijeve strane, srebrne i crvene. Na zlatnoj kruni iznad kacige prikazan je crni orao raširenih krila identičan onome na heraldički donjem lijevom polju.

⁸⁵ Kako navodi Bojničić, sliku grba obitelji Labaš od Blaškovca izradio je prema prikazu obiteljskoga grba koji se nalazi na bakrenom stolu. Taj se stol u 19. stoljeću čuvao u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Bojničić, *Der Adel...*, str. 101 i Taf. 71.

⁸⁶ HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 194, skupina "L", 47 Labaš de Blaškovec.

Ovaj grb primjer je razvijenije verzije križno podijeljenog štita koja zahtijeva da se u heraldički gornjemu desnom i donjemu lijevom polju nalaze isti grbovi, a jednako tako i u heraldički gornjemu lijevom i donjemu desnom polju. Slučaj s četiri različita grba upućuje na rodbinsko širenje obitelji te preuzimanje tuđih grbova u svoj, poštujući pritome heraldička pravila.

3.7. Obitelj Domjanić

Obitelj Domjanić (*Domjanich de Zelina*) stara je plemićka obitelj zelinskoga kraja čiji potomci još i danas žive u Svetom Ivanu Zelini. Prvi poznati član obitelji bio je Stjepan Domjanić, koji se spominje kao svjedok u ispravi o istrazi u gradu Steničnjaku. Stjepan je bio istaknuti član Hrvatskog sabora. Sigismund Domjanić je, kao podžupan Zagrebačke županije, 1633. godine sudjelovao u rješavanju druge bune Štibernaca 1633. godine. Početkom 18. stoljeća u javnom životu Hrvatske prisutan je potpukovnik Vojne krajine, Adam Domjanić. Stjepan Domjanić, jedan od članova obitelji, sudjelovao je u buni krajišnika u Varaždinskom generalatu 1755. godine. Najistaknutiji član obitelji u 19. stoljeću bio je hrvatski pjesnik Dragutin Domjanić.⁸⁷

Sl. 20. Otisak pečata i reprodukcija grba obitelji Domjanić od Zeline (HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 76, skupina "D", 27 Domjanić de Zelina et S. Mikloš; reprodukciju izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 29)

⁸⁷ M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 34-39.

Grbovnicu obitelji Domjanić podijelio je car Rudolf II. 29. ožujka 1596. godine.⁸⁸ Potvrdu plemstva tom ispravom dobio je Stjepan Domjanić i njegova braća Martin i Mihajlo.

Grb obitelji Domjanić vodoravno je raspolovljen u dva polja: u gornjemu crvenom polju prikazana je ukrštena sablja s mačem, a u donjemu polju srebrne boje tri su stilizirana ljiljana.

Prema prikazu grba koji donosi Bojničić, ne može se razlučiti koje je boje plašt iznad štita, ali je posve jasno da iznad kacige, iz krune izvire uspravni zlatni lav s izvijenim kitnjastim repom i uzdignutom sabljom u prednjoj desnoj nozi, okrenut u heraldički desnu stranu (sl. 20).

3.8. Obitelj Žigrović od Pretoke

Posjed i naselje Pretoka, prema kojima je obitelj Žigrović (*Segrovich*, *Segrojich*) dobila svoj pridjevak Pretočki (*de Pretoka*), i danas se nalaze istočno od centra Svetog Ivana Zeline. Obitelj se ponekad nazivala i od Kalinja, prema naselju nešto sjevernije od Pretoke. Prvi spomenuti član obitelji bio je Luka Žigrović od Kalinja (*Lucas Sigrojich de Kalin*).⁸⁹ U dokumentu od 29. lipnja 1525. spominju se Uršula Žigrović (*domina Ursula Segrojichne*), Juraj (*Georgius similiter de Kalijn*) i Ladislav Žigrović od Kalinja (*Ladislau Segrojich de eadem Kalijn*).⁹⁰ Potomak obitelji Žigrović bio je Franjo pl. Žigrović Pretočki, ugledna osoba društvenoga i kulturnog života Hrvatske u 19. stoljeću. Obnašao je funkciju protonotara i vicekancelara te bio istaknuti preporoditelj. Prvo rodoslovlje obitelji Žigrović izradio je Ivan Bojničić.⁹¹

Grbovnicu obitelji Žigrović podijelio je car Matija II. u Bratislavi 15. ožujka 1613. godine,⁹² i njome je potvrđeno plemstvo Jurju Žigroviću i njegovim potomcima.

U štitu plave boje prikazan je uspravni zlatni lav, heraldički okrenut u desnu stranu, isplažena jezika i izvijena kitnjasta repa koji u prednjoj desnoj nozi drži sablju. Prema istom prikazu grba koji donosi Bojničić, ne može se razlučiti koje je boje plašt iznad štita, ali je posve jasno da iznad kacige izvire iz zlatne krune, također zlatni lav izvijena kitnjasta repa sa sabljom prednjoj nozi. Grb obitelji Žigrović poštuje pravilo o ponavljanju lika sa štita iznad kacige. Taj grb je primjer heraldički ispravnog grba.

⁸⁸ Bojničić je prikaz grba pronašao na slici grofa Aleksandra Patačića, koja se tada čuvala u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, kao i na pečatu Adama Domjanića iz 1602. godine sačuvanom u Hrvatskomu državnom arhivu. Vidi: I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 38 i Taf. 29; HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 76, skupina "D", 27 Domjanić de Zelina et S. Mikloš.

⁸⁹ Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-P-2393.

⁹⁰ Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-T-120.

⁹¹ Vidi: HR-HDA-884, Mape plemstva, mapa "Ž".

⁹² Prema Bojničićevu istraživanju originalna obiteljska grbovnica čuvala se u obiteljskom vlasništvu u Zagrebu. I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 166 i Taf. 121. Također se slika grba obitelji Žigrović nalazi na otisku pečata sačuvanom u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Vidi: HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 360, skupina "Z, Ž", 29b pl. Žigrović Pretočki.

Sl. 21. Otisak pečata i reprodukcija grba obitelji Žigrović od Pretoke (HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 360, skupina “Z, Ž”, 29b pl. Žigrović Pretočki; reprodukciju izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 29)

3.9. Obitelj Mikulić od Brokunjevca

Povijest obitelji Mikulić većinom je vezana za Šestine i Medvedgrad, ali je jedna grana obitelji vezana i za Brokunjevec u zelinskom kraju, prema kojemu je nosila obiteljski pridjev od Brokunjevca (*Mikulich de Brokunovecz*). Prvi spomenuti plemić bio je Tomo Mikulić koji se navodi u popisu ratne daće iz 1543. godine. U 16. stoljeću Kristofor Gustav Mikulić bio je zagrebački kanonik. Početkom 17. stoljeća važan član obitelji bio je Juraj Mikulić, protonotar Ladislava Kerečenija i Ivana Budora. Još jedan ugledni član obitelji Mikulić u 17. stoljeću bio je Tomo Mikulić koji je obnašao dužnost bana i kraljevskog namjesnika u sudbenim poslovima. Za vrijeme njegova života obitelj je uživala posjede Brokunjevec i Ladomir u zelinskom kraju, kao i Martijanec, Belec i Medvedgrad. Naslijedio ga je Aleksandar Mikulić, poslije zagrebački biskup. Nakon njegove smrti, posjed Brokunjevec bio je konfisciran i dodijeljen Nikoli Erdödyju. Unatoč tome članovi obitelji nisu se odrekli imena *de Brokunovecz*, pa se tako 1690. godine spominje Kristofor Mikulić od Brokunjevca, sudac Zagrebačke županije. Prezime Mikulić zadržalo se u zelinskom kraju sve do danas.⁹³

⁹³ M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 62-67.

Sl. 22. Otisak pečata i reprodukcija grba obitelji Mikulić od Brokunjevca (HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 217, skupina "M", 117. Ivan Mykulich de Brokunjevac; reprodukciju izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 86)

Ivan Bojničić u svome djelu donosi tri varijante grba koje je pronašao na otiscima pečata Ladislava i Aleksandra Mikulića, i koje je datirao u 1693. godinu.⁹⁴

Na grbu Ladislava Mikulića prikazan je uspravni zlatni lav okrenut u heraldički desnu stranu koji u prednjoj nozi drži mač. Na kacigi iznad štita nalazi se srebrni jednorog propet na stražnjim nogama. S obzirom na to da je slika grba sačuvana samo na pečatima, nemoguće je ustanoviti koje su boje štit i plašt iznad grba.

Druga varijanta obiteljskoga grba je grb Aleksandra Mikulića, zagrebačkog biskupa. Na grbu je prikazan srebrni jednorog propet na stražnjim nogama. Na tom grbu nije sačuvana ni kaciga, ni likovi iznad, a niti plašt.

Treća varijanta obiteljskoga grba, koju Bojničić također pripisuje Aleksandru Mikuliću, prikazuje štit podijeljen u četiri polja. U heraldički gornjemu lijevom i donjemu desnom polju nalazi se srebrni jednorog, a u gornjemu desnom i donjemu lijevom polju uspravni zlatni lav koji u prednjoj nozi drži mač. Kako je Bojničić preuzeo grb s pečata, nisu nam poznate boje na njemu, a ni likovi na kacigi. Heraldički gledano,

⁹⁴ I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 116 i Taf. 83. Također je u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu sačuvan i otisak pečata Ivana Mikulića iz 1591. na kojemu je utisnut grb obitelji Mikulić od Brokunjevca. Vidi: HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 217, skupina "M", 117. Ivan Mykulich de Brokunjevac.

treća varijanta grba koji je križno podijeljen, konačni je oblik grba u kojemu su preuzeti likovi s prijašnjih obiteljskih grbova, poštujući pritom heraldička pravila da se u heraldički gornjemu desnom i donjemu lijevom polju nalaze jednaki grbovi, što jednako vrijedi i za heraldički gornje lijevo i donje desno polje štita.

3.10. Obitelj Domin od Petruševca

Prvi poznatiji član obitelji Domin bio je Josip Franjo rođen 28. siječnja 1754. godine. Stupio je u isusovački red, ali se nakon ukinuća reda vratio u Zagreb. Nakon obranjenog doktorata na sveučilištu u Trnavi, postao je već od 1777. godine profesor na kraljevskoj akademiji u Györu. Svoj rad nastavio je u Pešti i Italiji, a pred kraj života postao je zagrebačkim kanonikom. Mirko Domin (1776.–1848.) bio je poznati pravnik, a njegov unuk Alfonz (1835.–1871.) postigao je veliki ugled na području povijesti međunarodnog prava. Obitelj Domin posjedovala je kuriju i posjed u Topličici Donjoj.⁹⁵

Mirku Dominu od Petruševca grbovnicu je podijelio car Franjo I. 5. svibnja 1837. te je njome potvrđen plemićki status njemu i njegovoj djeci – Ignjatu, Mirku, Stjepanu, Karlu, Josipu i Mirni.⁹⁶

Sl. 23. Otisak pečata i reprodukcija grba obitelji Domin od Petruševca (HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 76, skupina “D”, 26 Domin od Petruševca; reprodukciju izradio Krešimir Kovačec prema: Bojničić, *Der Adel...*, Taf. 29.)

⁹⁵ M. HOUŠKA, *Grbovi i pečati...*, str. 32

⁹⁶ Zapis o podijeli grbovnice i opis grba Bojničić je pronašao u *Liber Regii*, LXVI. 528. I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 38 i Taf. 29.

Grb obitelji Domin od Petruševca posebno je zanimljiv zbog činjenice da se u vanjskom većemu, nalazi manji grb.⁹⁷ Takav oblik grba češći je u grbovima kasnijeg razdoblja, posebice u zapadnoeuropskoj heraldici.

Štit vanjskoga grba koso je prepolovljen heraldički gledano od lijevoga gornjeg kuta prema donjemu desnom podnožju grba. U gornjemu crvenom polju nalazi se sova naravne koncepcije i prirodne boje, a u donjemu plavome polju, u podnožju grba, prikazana su dva uspravna medvjeda okrenuta jedan prema drugome koji drže dvostruki stilizirani križ s manjim štitom zlatne boje na kojemu je prikazan zeleni zmaj (grifon) sa sabljom, okrenut u desnu stranu.

Plašt iznad štita je s heraldički desne strane crvene i zlatne boje, a s heraldički lijeve strane plave i srebrne. Iznad štita nalaze se dvije turnirske kacige. Na heraldički lijevoj strani, iznad zlatne krune, prikazan je uspravni medvjed koji je okrenut u desnu stranu, držeći s obje prednje noge plavo-crvenu zastavu. Iznad heraldički desne kacige nalazi se zlatna kruna nad kojom je prikazana oklopljena ruka s uzdignutom sabljom (sl. 23).

4. Diplomatička i heraldička analiza grbovnica

4.1. Tko, kada i kome podjeljuje grbovnice

Od dvadeset i tri predstavljena grba plemstva zelinskoga kraja sačuvano je trinaest izvornih grbovnica, dok su preostale sačuvane i ovjerene u onodobnom prijepisu.⁹⁸ Zajednička grbovnica obitelji Antolković, Zerec, Hervatić, Šavlović, Maričić i Husarić, kao i grbovnica obitelji Valentaković, Krznarić, Zečić, sačuvane su na dva mjesta. Izvorna grbovnica obitelji Antolković, Zerec, Hervatić, Šavlović, Maričić i Husarić čuva se u Muzeju grada Svetog Ivana Zeline,⁹⁹ a dosad u znanstvenoj i stručnoj literaturi nepoznati prijepis grbovnice čuva se u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.¹⁰⁰ Jednako tako, izvorna grbovnica obitelji Valentaković, Krznarić, Zečić čuva se u privatnom vlasništvu,¹⁰¹ dok se njezin prijepis također čuva u Arhivu HAZU.¹⁰²

Grbovnice su podjeljivane plemstvu od sredine 16. do kraja 18. stoljeća. Za plemićke obitelji iz prijašnjih razdoblja nisu sačuvane isprave te se ne može točno odre-

⁹⁷ Sačuvan je otisak pečata s grbom obitelji Domin od Petruševca. HR-HDA-912, Zbirka otisaka pečata, redni broj 76, skupina "D", 26 Domin od Petruševca.

⁹⁸ Grbovnica obitelji Majcen od Omilja, HR-HDA-Armale, kut. 27; grbovnica obitelji Poldrugrač, Ruz i Plušćak, Arhiv HAZU, Armale, A-38; grbovnica obitelji Ditković od Žitomira, HR-HDA-Armale, kut. 10.

⁹⁹ Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-G-2321.

¹⁰⁰ Arhiv HAZU, Armale, A-8.

¹⁰¹ Zdravko Valentaković, Sv. Ivan Zelina.

¹⁰² Arhiv HAZU, Armale, A-89.

diti vrijeme nastanka grba. Tri najstarije grbovnice podijelio je Ferdinand I. sredinom 16. stoljeća. Najstariju zajedničku grbovnicu, sačuvanu samo u prijepisu, podijelio je car Ferdinand I. braći Grguru i Valentinu Majcenu od Omilja 5. veljače 1539. godine. Najstariju sačuvanu izvornu grbovnicu podijelio je car Ferdinand I. 28. srpnja 1560. obiteljima Antolković, Zerec, Hervatić, Šavlović, Maričić i Husarić.¹⁰³ Treću, izuzetno bogato opremljenu grbovnicu, dobio je Ladislav Kerečeni.¹⁰⁴ Najveći broj sačuvanih grbovnica zelinskoga plemstva, njih deset, datira iz 17. stoljeća. Po dvije grbovnice podijelili su carevi Rudolf II.,¹⁰⁵ Matija II.,¹⁰⁶ i Franjo I.,¹⁰⁷ dok je jednu grbovnicu podijelio car Leopold I.¹⁰⁸ Najveći broj grbovnica, njih čak šest, podijelio je car Ferdinand III.¹⁰⁹ Najmlađu sačuvanu grbovnicu podijelio je car Franjo I. obitelji Ditković 1792., koja se od tada naziva obitelj Ditković od Žitomira.¹¹⁰ Najveći broj grbovnica zelinsko je plemstvo dobilo u 17. stoljeću, tj. u doba formiranja “novog plemstva” nakon provala Turaka.¹¹¹ “Starije” hrvatske plemićke obitelji su u dugotrajnim ratovima s Turcima nestale ili su raseljene, a mnoge su izgubile posjede koji su bili temelj njihova plemićkog statusa.

Pokušavajući dokučiti strukturu zelinskog plemstva, primjećuje se da je jednom grbovnicom plemstvo potvrđeno većem broju pojedinaca. Jednako je tako plemstvo potvrđeno članovima više od jedne obitelji odjednom čak u sedam od šesnaest grbovnica. Takvo dodjeljivanje zajedničkih grbovnica ima nekoliko razloga. Prvo, te su obitelji često bile rodbinski povezane i vrlo vjerojatno su imale nekoga zajedničkog

¹⁰³ Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-G-2321 i Arhiv HAZU, Armales, A-8.

¹⁰⁴ Arhiv HAZU, Armales, A-10.

¹⁰⁵ Zajednička grbovnica obitelji Polđugač, Ruz i Plušćak, Arhiv HAZU, Armales, A-38; grbovnica obitelji Domjanić, I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 38.

¹⁰⁶ Grbovnica obitelji Budor, 1. prosinca 1610., Arhiv HAZU, Armales, A-44; grbovnica obitelji Žigrović od Pretoke, I. BOJNIČIĆ, *Der Adel...*, str. 166.

¹⁰⁷ Grbovnica obitelji Ditković od Žitomira, 26. srpnja 1792., HR-HDA-Armales, kut. 10; grbovnica obitelji Domin od Petruševca, I. Bojničić, *Der Adel...*, str. 38.

¹⁰⁸ Grbovnica obitelji Valentaković, Krznarić i Zečić, Arhiv HAZU, A-89; privatno vlasništvo, Zdravko Valentaković, Sv. Ivan Zelina.

¹⁰⁹ Zajednička grbovnica obitelji Kihavec i Perko, 1. veljače 1634., Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-G-2322; grbovnica obitelji Maljak i Funtak, 10. prosinca 1698., Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-G-2323; grbovnica obitelji Petković, 10. studenog 1650., Arhiv HAZU, Armales, A-73; zajednička grbovnica obitelji Puceković, Berković i Sinković, 11. listopada 1656., Arhiv HAZU, Armales, A-79; zajednička grbovnica obitelji Lazarin i Polđugač, 24. svibnja 1658., Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-G-2324; i zajednička grbovnica obitelji Forko i Galić, 9. veljače 1661., Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-G-2325.

¹¹⁰ Grbovnica obitelji Ditković od Žitomira, 26. srpnja 1792., HR-HDA-Armales, kut. 10.

¹¹¹ O procesu formiranja “novog plemstva” vidi: Erich ZÖLLNER, Therese SCHÜSSEL, *Povijest Austrije*, Zagreb, 1997., str. 170-180; Neven BUDAK, Mario STRECHA, Željko KRUSIĆ, *Habsburzi i Hrvati*, Zagreb, 2003., str. 81-90; Ferdo ŠIŠIĆ, *Pregled povijesti hrvatskog naroda*, Zagreb, 1916., str. 194-208; Bartol ZMAJIC, Razvitak heraldike u banskoj Hrvatskoj, *Vjesnik Državnog arhiva*, sv. 12, str. 44.

pretka koji je otprije imao plemićki status. Drugo, građanske obitelji koje su stekle znatnija materijalna dobra težile su dobiti plemićke povlastice kao zalog sigurnosti buduće financijske situacije. Zbog pojednostavnjivanja samog procesa, vladar jednom grbovnicom podjeljuje plemstvo većem broju obitelji. Jednak je slučaj bio i s trećim tipom zajedničkih grbovnica, onima koje su vladari podjeljivali obiteljima za zasluge u ratovima s Turcima.

Pojedinačno gledajući, čak se devet grbovnica odnosi na više od pet osoba. Najviše osoba što je dobilo potvrdu svog plemićkog statusa zajedničkom grbovnicom, njih čak ih jedanaest, i to zajedničkom grbovnicom obitelji Puceković, Beković i Sinković.¹¹²

Pokušamo li detaljnije analizirati na koga se sve odnose grbovnice, mogu se razlučiti tri kategorije. Najčešća bi kategorija bila zajedničke grbovnice koje se podjeljuju članovima nekoliko različitih obitelji koje mogu biti, iako ne nužno, rodbinski povezane. Dobar primjer takve grbovnice je zajednička grbovnica obitelji Antolković, Zerec, Hervatić, Šavlović, Maričić i Husarić, kojima se mogu još dodati grbovnice obitelji Poldrugač, Ruz i Plušćak, te obitelji Kihavec i Perko, pa grbovnica obitelji Petković, Puceković, Berković i Sinković, Lazarin, Poldrugač, Forko i Galić, Valentaković, Krznarić, Zečić i grbovnica obitelji Ditković od Žitomira. Kako se s takvim grbovnicama plemstvo često podjeljivalo braći, tako se ono nadalje odnosilo i na njihove supruge i djecu.

Drugi slučaj odnosi se na grbovnice podjeljivane supružnicima. Za opisane grbovnice nalazimo ga u grbovnici obitelji Maljak i Funtak. Ta je grbovnica podijeljena bračnom paru Stjepanu Maljku i Doroteji Funtak.¹¹³ U razdoblju od 16. do 18. stoljeća u Hrvatskoj su vrlo rijetke pojedinačne grbovnice, tj. grbovnice koje su se podjeljivale pojedincu. Osobe koje su dobile takvu pojedinačnu grbovnicu najčešće su imale važan položaj u društvu, civilnoj ili vojnoj vlasti, ili su bile članovi velikih obitelji te im vladar zbog velikih zasluga podjeljuje pojedinačnu grbovnicu. Ladislav Kerečeni dobio je grbovnicu 15. listopada 1561. zbog ratnih zasluga kao komandant Gyule i kapetan južne Ugarske.¹¹⁴ Drugu pojedinačnu grbovnicu zelinskoga plemstva dobio je 1. prosinca 1610. Ivan Budor. Iako je obitelj Budor iz Podravine, bila je dobrotvor župne crkve svetog Ivana Krstitelja te je imala određene posjede u zelinskom kraju. Treću pojedinačnu grbovnicu podijelio je 5. svibnja 1837. car Franjo I. Mirku Dominu od Petruševca u potpuno drugim okolnostima.

Već je bilo riječi o zajedničkoj grbovnici obitelji Antolković, Zerec, Hervatić, Šavlović, Maričić i Husarić kojom čak tih šest obitelj dobiva plemićki status. Bilo bi zanimljivo proučiti njihove međusobne rodbinske odnose ako su postojali, no to nije predmet ovoga znanstvenog rada.

¹¹² Arhiv HAZU, Armales, A – 79.

¹¹³ Grbovnica obitelji Maljak i Funtak, Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-G-2323.

¹¹⁴ Arhiv HAZU, Armales, A-10.

4.2. Heraldička analiza grbova

Prije heraldičke analize grbova zelinskoga plemstva valja naglasiti da se heraldička praksa na hrvatskomu povijesnom području uklapala u temeljne obrasce zapadnoeuropskoga heraldičkog prava i umjetnosti srednjega i ranoga novog vijeka.¹¹⁵ Također, ista ta heraldička praksa može se uočiti i na grbovima zelinskoga plemstva.

Uzimajući u obzir razmjerno velik broj sačuvanih grbovnica toga plemstva, ne iznenađuje bogatstvo heraldičkih likova i boja na njima. Već je prije rečeno da se čak deset od trinaest grbovnica čuva u izvornom obliku, dok ih je sljedećih pet sačuvano u ovjerenu prijepisu. Dvije od njih sačuvane su u izvorniku i prijepisu.¹¹⁶

U vanjske karakteristike isprave spadaju materijal na kojemu je isprava pisana, tinta, pismo, kao i osobiti grafički znakovi i pečati.¹¹⁷ Sve izvorne grbovnice kao i svih pet prijepisa pisani su na papiru. Do 16. stoljeća grbovnice su izdavane na jednom listu na kojemu je osim latinskog teksta, bio naslikan i grb. Slika grba u grbovnici već se od 16. stoljeća preselila iz sredine u gornji lijevi kut, pa takvu situaciju nalazimo i u ovim grbovnicama. Već sredinom 16. stoljeća počinju se izdavati grbovnice u obliku knjige; ispisane su na nekoliko listova, ukoričene i bogato grafički uređene. Takav slučaj nalazimo na grbovnicama Ladislava Kerečenija, Ivana Budora, te zajedničkoj grbovnici obitelji Puceković, Berković i Sinković, kao i na zajedničkoj grbovnici obitelji Valentaković, Krznarić i Zečić.¹¹⁸ Slika grba nalazi se uobičajeno na prvoj stranici, što je slučaj i za te dvije grbovnice. Potrebno je naglasiti da u prijepisima grbovnica nema slike grba, pa tako nisu sačuvane ni slike grbova obitelji Poldrugač, Ruz, Plušćak i Ditković od Žitomira.

Grbovnice su pisane crnom tintom latinskim jezikom, dok su pojedini važniji dijelovi teksta (imena vlasnika grbovnice) kao i ključne riječi u strukturi teksta, npr. (*Scutum*, *Decernentes*, *Datum*) pisani zlatnim slovima. Pismo kojim su pisane te grbovnice tipično je kancelarijsko pismo bečkoga dvora 17. i 18. stoljeća. Starije grbovnice iz 16. stoljeća pisane su teže čitljivim pismom.

Kao jedan od glavnih znakova vjerodostojnosti, grbovnice su imale vladarev pečat. Na odabranim grbovnicama nalazimo isključivo viseći pečat (*sigillum pedens*)¹¹⁹ utisnut u crveni vosak. Na navedenim grbovnicama ukupno je sačuvano šest visećih pečata, od čega četiri manja viseća pečata cara Ferdinanda III. (pečat s grbovnice obi-

¹¹⁵ D. PEIĆ ČALDAROVIĆ, *Grbovi hrvatskog plemstva...*, str. 98.

¹¹⁶ Vidi poglavlje 4.1. Tko, kada i kome podjeljuje grbovnice.

¹¹⁷ Jakov STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*, Zagreb, 1991., str. 155.

¹¹⁸ Grbovnica Kerečeni Arhiv HAZU, Armales, A-10; grbovnica Budor, 1. prosinca 1610., Arhiv HAZU, Armales, A-44; Zdravko Valentaković, Sv. Ivan Zelina.

¹¹⁹ J. STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti...*, str. 157.

telji Forko i Galić prepolovljen je i nečitak),¹²⁰ na grbovnici obitelji Budor jedan veći viseći pečat u drvenoj kutiji cara Matije II.,¹²¹ te najstariji sačuvani veliki viseći pečat u kutiji cara Ferdinanda I. na grbovnici Ladislava Kerečenija iz 1561. godine.¹²²

U unutarnje karakteristike isprave spadaju njezina struktura, jezik i stil.¹²³ S obzirom na pravni čin isprave, najvažniji je dio *dispositio* kojim se opisuje što vladar daruje određenoj osobi. U grbovnicama *dispositio* sadržava opis grba koji vladar dodjeljuje pojedincu ili cijeloj obitelji.¹²⁴

S obzirom na to da se grb sastoji od štita, kacige i likova na kacigi te plašta, ukrasa i znakova dostojanstva,¹²⁵ u heraldičkoj analazi grba potrebno je uzeti u obzir sve te komponente i njihove odnose.

U štitu grba mogu biti dvije temeljne vrste likova: geometrijske diobe štita (franc. *pieces honorables*, njem. *Teilungen*) i naravni likovi (franc. *charges communes*, njem. *natürliche Figuren*).¹²⁶ Od dvadeset i tri analizirana grba, tri su okomito raskoljena,¹²⁷ a tri vodoravno podijeljena,¹²⁸ dok je unutarnji grb obitelji Domin od Petruševca lijevo koso prepolovljen. Jednako su tako dva grba križno podijeljena u četiri polja.¹²⁹

Boje su u heraldici strogo određene i ne mogu se kombinirati nijanse iste boje. U heraldici postoje četiri osnovne boje: crvena, plava, zelena i crna, a uz njih dvije boje metala, zlatna (žuta) i srebrna (bijela).¹³⁰ Na štitu grba nalazi se više boja, tako je najčešća boja štita na odabranim grbovima plava, i ona je zastupljena na 12 grbova, crvena na 7, srebrna na 4, a zlatna na 2 grba.

Likovi na grbovima po pravilu stoje na nekom postolju, što je uobičajeno za obiteljske grbove s naših prostora, dok takvo prikazivanje nije uobičajeno u zapadnoeuropskim zemljama. Na grbovima zemalja/plemstva zapadne Europe likovi slobodno lebde po sredini grba.¹³¹ Na čak devet grbova likovi na štitu stoje na zelenom trovrhom polju (*triugi monticulo*), uklapajući se u uobičajenu heraldičku praksu plemstva hrvatskih zemalja.

¹²⁰ Zajednička grbovnica obitelji Kihavec i Perko, Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-G-2322; grbovnica obitelji Maljak i Funtak, Muzej grada Svetog Ivana Zeline PA-G-2323; zajednička grbovnica obitelji Lazarin i Poldrugač, Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-G-2324; zajednička grbovnica obitelji Forko i Galić, Muzej grada Svetog Ivana Zeline, PA-G-2325.

¹²¹ Grbovnica obitelji Budor, Arhiv HAZU, Armales, A-44.

¹²² Grbovnica Kerečeni, Arhiv HAZU, Armales, A-10.

¹²³ J. STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti...*, str. 150.

¹²⁴ ISTO; H. KEKEZ, *Grbovnice (armales)...*, str. 221-223.

¹²⁵ B. ZMAJIĆ, *Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija...*, str. 21.

¹²⁶ ISTO, str. 25.

¹²⁷ Grbovi obitelji Budor od Budrovca; Ditković od Žitomira; Kaštelanović od Svetog Duha.

¹²⁸ Grbovi obitelji Antolković, Zerec, Hervatić, Šavlović, Maričić i Husarić; Fodroci od Fodrovca i Borkovca; i Domjanić od Zeline.

¹²⁹ Grbovi obitelji Valentaković, Krznarić i Zečić; Labaš od Blaškovca.

¹³⁰ B. ZMAJIĆ, *Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija...*, str. 23; Miloš ĆIRIĆ, *Heraldika*, Beograd, 1988., str. 19-29; H. KEKEZ, *Grbovnice (armales)...*, str. 217.

¹³¹ H. KEKEZ, *Grbovnice (armales)...*, str. 215-243.

Naravni likovi na štitu grba mogu se podijeliti na žive likove (ljudski i životinjski likovi), na elemente i nebeske pojave, te mitološka bića i umjetne likove.¹³²

Od životinjskih likova na navedenim grbovima najčešći je zlatni lav koji je zastupljen čak na dvanaest grbova: na grbu obitelji Kerečeni, potom na grbu obitelji Kihavec i Perko, Puceković, Sinković i Berković, Ditković, Žigrović, te na dvije od tri varijante grba obitelji Mikulić od Brokunjevca, kao i u gornjem desnom polju grba obitelji Labaš od Blaškovca, te u desnom donjem polju štita grba obitelji Valentaković, Krznarić i Zečić. Iznad kacige prikaz zlatnog lava nalazi se na grbu obitelji Kerečeni, Petković, Puceković, Sinković i Berković, Forko i Galić, Valentaković, Krznarić i Zečić, te Ditković, Žigrović i Mikulić od Brokunjevca. Ukupno je prikazano 16 likova zlatnog lava, s napomenom da se na štitu i iznad kacige grba obitelji Kerečeni nalaze dva zlatna lava.

Od ostalih životinjskih likova nalazimo golubicu na štitu grba obitelji Kerečeni, kao i obitelji Maljak i Funtak. Dva su vepra prikazana na štitu grba obitelji Poldrugač, Ruz i Plušćak, te dva medvjeda na donjem polju vanjskog štita grba obitelji Domin od Petruševca. Na tom je grbu prikazana i sova na gornjem polju vanjskog štita. Crni se orao nalazi na štitu i iznad kacige grba obitelji Labaš od Blaškovca, a polovica crnog orla prikazana je na grbu obitelji Kaštelanović od Svetog Duha. U životinjske likove mogu se pribrojiti i dva crna orlova krila iznad kacige grba obitelji Puceković, Berković i Sinković, te paunovo pero na štitu i iznad kacige grba obitelji Budor.

Ljudski su likovi ili dijelovi ljudskog tijela razmjerno česti motivi na grbovima plemstva zelinskoga kraja. Najčešći ljudski lik je graničar kojeg nalazimo na dva grba: na grbu obitelji Petković (graničar odrubljuje glavu pokorenu Turčinu), dok se na grbu obitelji Lazarin i Poldrugač nalaze dva graničara u stražarskom stavu naoružana mačem i puškom. Ista takva dva graničara nalazimo na kacigi toga grba. Odsječenu tursku glavu nalazimo na pet grbova: na štitu i kacigi grba obitelji Budor, na kacigama grba obitelji Kihavec i Perko, zatim iznad kacige grba obitelji Fodroci od Fodrovca, te iznad kacige grba obitelji Petković, kao i u gornjem lijevom polju grba obitelji Labaš od Blaškovca. Ruka je najčešće prikazana na grbovima hrvatskoga i bosanskoga plemstva, pa je tako nalazimo na grbu obitelji Budor (na štitu i iznad kacige), Psarjevački, te na gornjem polju štita grba obitelji Fodroci od Fodrovca i Borkovca, kao i iznad desne kacige grba obitelji Domin od Petruševca.

Od mitoloških ili religijskih motiva, anđeo je zastupljen na grbu obitelji Majcen od Omilja i obitelji Budor. Srebrni jednorog nalazi se na sve tri varijante grba obitelji Mikulić od Brokunjevca te iznad kacige grba obitelji Maljak i Funtak.

Od botaničkih motiva zastupljene su tri crvene ruže koje se nalaze na štitu i iznad kacige grba obitelji Antolković, Zerec, Hervatić, Šavlović, Maričić i Husarić. Motiv

¹³² B. ZMAJIĆ, *Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija...*, str. 32.

golubice s maslinovom grančicom u kljunu nalazi se na štitu grba obitelji Maljak i Funtak te na grbu obitelji Forko i Galić. Stilizirani dvostruki križ u obliku ljiljana koncipiran je na štitu grba obitelji Bičkele od Zeline i Domjanić. Zanimljiv je grb obitelji Poldrugač, Ruz i Plušćak na kojemu dva vepra potkopavaju stablo, dok je iznad kacige prikazan jedan vepar kako drži iskopano stablo. Takav se grb naziva dinamičan grb.

Od astroloških motiva šesterokraka zvijezda i polegnuti polumjesec zastupljeni su na grbu obitelji Psarjevački.

Prema jednom od osnovnih heraldičkih pravila likovi na štitu trebali bi biti ponovljeni iznad kacige, a u slučaju da je štit raskoljen, likovi iz heraldički desne polovice štita moraju biti ponovljeni iznad kacige. To pravilo poštuje se na petnaest od devetnaest grbova koji imaju kacigu i likove iznad štita. Pravilo o prikazivanju likova iz heraldički desne strane raskoljenog štita može se uočiti na grbu obitelji Budor.

Heraldička pravila zahtijevaju da se na heraldički desnoj strani plašta ponovi glavna boja i glavni metal sa štita grba, dok se na heraldički lijevu stranu plašta postavlja sekundarna boja i metal. To se pravilo često ne poštuje, pa je puno češći slučaj da su pojedinci i obitelji zahtijevali određene kombinacije boja i metala ili je kancelarija, koja je izdavala grbove, često ustrajala na istim kombinacijama boja i metala. Čak devet od šesnaest¹³³ obrađenih grbova zelinskoga plemstva koji imaju plašt, na heraldički desnoj strani imaju plavu boju i zlatni metal, a na lijevoj crvenu i srebrnu. Grb obitelji Kerečeni obratna je kombinacija, tj. na heraldički desnoj strani plašta crvena je boja i srebro kao metal, a na lijevoj plava i zlatna. Plašt na grbu obitelji Budor ima zanimljivu kombinaciju boja, tj. na heraldički desnoj strani zastupljeno je srebro i crna boja, a na lijevoj zlato i crvena boja. Taj raspored proizlazi iz boja raskoljenog štita grba koji ima u desnoj polovici srebro, a u lijevoj crvenu boju.

5. Zaključak

U radu se analiziralo ukupno dvadeset i tri grba plemićkih obitelji zelinskoga kraja. Grbovi zelinskog plemstva nastali su u razdoblju od sredine 14. do sredine 19. stoljeća. Prve sačuvane grbovnice potječu s početka 16. stoljeća, a najviše ih je sačuvano iz 17. stoljeća. Grbovnice su dobivali i pojedinci i cijele obitelji, kao i više obitelji odjednom. Većina grbovnica podijeljena je onim obiteljima koje su već duže vrijeme obitavale u zelinskom kraju te time one najčešće potvrđuju prijašnje plemstvo.

Heraldički motivi na grbovima zelinskog plemstva nastajali su pod utjecajem njemačke i ugarske heraldičke prakse. To se prvenstveno očituje u motivima crnog orla i mitološkog bića jednoroga, koji su vrlo česti u njemačkoj heraldici. Istu vezu vidimo i u oblicima štita, kao i ukrasima iznad štita. Ipak, to nije ništa neuobičajeno budući da

¹³³ Osam preostalih grbova prikazano je na temelju rekonstrukcije sačuvanih pečata koji ne sadržavaju plašt. S druge pak strane s jednobojskih se pečata ne može utvrditi boja grba.

se heraldička praksa Hrvatske i Slavonije uglavnom razvijala pod snažnim utjecajima tih dviju heraldika. Česti motivi odsječne turske glave, prikaz zarobljenih turskih vojnika, sablje i mačevi, potvrđuju specifičnosti hrvatske heraldike kojoj pripadaju i zelinski grbovi. Jednako tako, na većem broju grbova zelinskog plemstva iz 16. i 17. stoljeća likovi na štitu ne “lebde” već su prikazani stojeći na zelenom podnožju, najčešće zelenom brežuljku s tri vrha. Takvo prikazivanje likova nije uobičajeno u heraldici zapadnih zemalja, ali je tipično za grbove hrvatskog plemstva. Zaključak je da se grbovi zelinskog plemstva razvijaju pod snažnim utjecajem njemačke i ugarske heraldike, ali uz određene posebnosti hrvatske heraldike.

Razmjerno velik broj grbova zelinskog plemstva, obrađenih u ovom radu, upućuje na bogatu heraldičku tradiciju u zelinskom kraju pa je daljnja istraživanja moguće nastaviti na preostalim grbovima plemićkih obitelji toga kraja.

Kako bi se dobila jasnija slika heraldičke baštine Hrvatske, heraldička istraživanja potrebno je usmjeriti na grbove lokalnog plemstva, ali i na više plemstvo koje je prenositelj heraldičkih motiva i oblika na širi prostor. Istraživanja mogu ići prema komparativnim analizama heraldičkih motiva u pojedinim regijama Hrvatske, uspoređujući ih sa susjednim heraldičkim praksama u svrhu jasnijeg definiranja hrvatske heraldičke prakse. Ovo istraživanje neka bude doprinos našoj historiografiji, a posebice istraživanju heraldike plemićkih obitelji zelinskoga kraja.

Hrvoje Kekez

THE COATS OF ARMS AND THE *LITTERAE ARMALES* OF THE NOBILITY OF THE ZELINA REGION

Summary

In this article, there were analysed twenty three coats of arms of the noble families of the Zelina region. These coats-of-arms came into being during the period from the middle of the fourteenth to the middle of the nineteenth century, but the first extant *litterae armales* – the charters granting the coats of arms to noble families – have been written from the beginning of the sixteenth century. The most of them are from the seventeenth century. A *litterae armales* have been given to a person, a whole family or more than one family at time. Most of them were given to the families which had been living in the Zelina region over a long period of time.

Heraldic themes on the coats-of-arms of the noble families of the Zelina region were under the strong influence of German and Hungarian heraldic traditions. Thus, for example, the first one may be seen from the motives of the black eagle and silver unicorn, which were very common in German heraldic tradition. The connection to Germany may be also seen in the shapes of shields and the motives on the crests and other armorial bearings. The motives on the coats of arms of the noble families of the Zelina region present some typical heraldic solutions of Croatian heraldry, such were the motives of the decapitated heads of the Ottomans, those of captured Ottoman solders, of sabres and swords. These motives confirm specific character of Croatian heraldry, to which belong also coats of arms of the Zelina region. Also, on the great number of the coats of arms of the Zelina region from the sixteenth and the seventeenth century the figures depicted on the shield does not seem to float over it, but they are depicted as standing firmly on the green ground, mostly on a mountain with three peaks. This kind of depiction is not common in the western heraldic tradition, while it is pretty characteristic for the coats of arms of Croatian nobility where the figures of men and animals stand on the green ground. It may be concluded that the coats of arms of the nobility of Zelina region have been developed under the strong influence of German and Hungarian heraldic traditions, but in the same time they demonstrate specific characteristics of Croatian heraldry.

On the basis of a rather great number of the coats of arms of the nobility of the Zelina region it may be concluded that the rich tradition of heraldry exists in the town of Sveti Ivan Zelina and its surrounding. Thus, this research should be in future augmented by the analysis of the remaining coats of arms of the noble family of the Zelina region.